

Kandidatspeciale

Johan List

Fast grund under fødderne

En undersøgelse af staten Israels betydning for jødisk identitet i efterkrigstidens Danmark.

Vejleder: Sofie Lene Bak

Afleveret: 31/5 2020

Institutnavn: Saxo Instituttet

Uddannelse: Historie

Forfatter(e): Johan List

Titel og evt. undertitel: Fast grund under fødderne. En undersøgelse af staten Israels betydning for jødisk identitet i efterkrigstidens Danmark.

Engelsk titel: On Firm Ground. A study on the state of Israel's impact on Jewish identity in postwar Denmark.

Emnebeskrivelse: I specialet undersøger jeg narrativer om staten Israel blandt danske jøder i efterkrigstiden, og hvad disse narrativer fortæller om Israels betydning for danske jøders identitet.

Vejleder: Sofie Lene Bak

Afleveret: 31/5 2020

Antal tegn: 143.638

Forsidebilledet er taget til en idrætsopvisning i Tel Aviv i 1949. Billedet er hentet fra Mosaisk Trossamfunds magasin *Jødisk Samfund* (juli, 1949 s. 1)

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	4
Specialets problemstilling og struktur	5
Begrebsafklaring	7
HISTORISK KONTEKST og FORSKNINGSDISKUSSION	9
Diaspora	9
Zionisme	13
Danske jøders tilhørsforhold	15
Folk eller religion?	16
Danske jøder og staten Israel	20
KILDER og ANALYSESTRATEGI	23
Magasinet <i>Jødisk Samfund</i>	23
Analysestrategi	25
ANALYSE	
Kapitel 1: Hvordan konstrueredes fortællingen om Israel?	29
Kapitel 2: Israel – de lidende jøders redning	34
Kapitel 3: Israel – en kilde til jødisk stolthed	47
KONKLUSION	65
SUMMARY	68
LITTERATURLISTE	70
Kildemateriale	75

Fast grund under fødderne

Israels betydning for jødisk identitet i efterkrigstidens Danmark

Zionismen, som jeg er vokset op med og i, handlede selvfølgelig om Israel, men det var noget meget dybere, noget kulturelt, historisk, noget eksistentielt, der gav en følelse af fast grund under fødderne. Det er ikke på grund af mine år i Israel eller Leon Uris eller en drøm om at vende tilbage til bibelsk land, at jeg er zionist. Det er på grund af min farmor Irma, Peter og Eva i Ashkelon, den diffuse, uforklarede fornemmelse af at være et objekt for andre, en smovs, en fucking jøde. I Israel er alle fucking jøder.¹ – Martin Krasnik

”Sådan skriver Martin Krasnik om staten Israels betydning for sin jødiske identitet i bogen *Fucking Jøde!* (2014). Citatet indkapsler dette speciales emne, idet det illustrerer, hvor svært det er at få greb om Israels betydning for jøder verden over; både dem, der bor i Israel, og dem der bor uden for den jødiske stat.”² Krasnik bruger udtrykkene: ”noget dybere, kulturelt, historisk eksistentielt” til at beskrive følelsen af, at staten Israel har givet fast grund under fødderne. Dette speciale dykker ned i, hvordan danske jøder oplevede staten Israels oprettelse, og hvilken betydning denne begivenhed fik for jødisk identitet i Danmark.

”Staten Israel blev udråbt i maj 1948 i kølvandet på Anden Verdenskrig og skabte dermed en ny situation for verdens jøder. Der eksisterede nu en stat med en majoritet af jødiske indbyggere. I perioden omkring statens etablering fulgte jøder verden over, også i Danmark, ivrigt med i udviklingen – både hvad angik debatten på den storpolitiske scene og den konkrete udvikling i Palæstina-området. Nogle danske jøder nøjedes ikke blot med at følge ivrigt med. Der blev oprettet en dansk Israel-indsamling, som skulle hjælpe til med etableringen af den jødiske stat, der blev givet landbrugsundervisning i Danmark til kommende emigranter til Israel, og der var tilmed danske jøder, der følte sig kaldet til at drage til Mellemøsten og deltage i Den arabisk-israelske krig i 1948. Dette er blot nogle eksempler på et konkret dansk-jødisk engagement for en jødisk stat i efterkrigstiden. For en betydelig del af de danske jøders

---

¹ Krasnik: *Fucking Jøde!* s. 196.

² Flere af de indledende afsnit er baseret på den specialeforberedende opgave, som var et oplæg til nærværende speciale. Der vil fremover henvises til denne opgave som: List, HK4.

vedkommende havde Anden Verdenskrigs rædsler for alvor aktualiseret behovet for etableringen af et jødisk nationalt hjem.³⁴

Dette speciales omdrejningspunkt er staten Israels betydning for de danske jøder i perioden omkring staten Israels oprettelse. "Perioden omkring staten Israels oprettelse" afgrænses her til de første fem år, efter Anden Verdenskrigs afslutning, dvs. 1946-1950. Der kan argumenteres for, at historien omkring staten Israels oprettelse strækker sig tilbage til Theodor Herzls udgivelse *Der Judenstaat* i 1896, som blev startskuddet til jødisk indvandring til Palæstina. Når specialet ikke fokuserer på perioden før Anden Verdenskrig, som altså også havde betydning for den senere etablering af staten Israel, skyldes det flere årsager. Dels afgrænses opgaven til efterkrigstidens første år af hensyn til specialets omfang. Derudover var det særligt i denne periode, at der helt konkret og storpolitisk blev taget betydelige skridt i retningen af etableringen af en jødisk stat. FN's delingsplan blev stemt igennem med et snævert flertal i november 1947, og staten Israel blev udråbt et halvt år senere d. 14. maj i Tel Aviv.

At der er særligt fokus på de danske jøder i efterkrigstiden tjener ikke mindst til at sætte spot på et område, der er sparsomt belyst. Der eksisterer kun få udgivelser, der beskæftiger sig med danske jøder efter Anden Verdenskrig. "Der er endnu færre udgivelser, der beskæftiger sig med danske jøders engagement for staten Israel, og disse er kendetegnet ved en deskriptiv og handlingsorienteret tilgang til emnet.⁵⁶" Dette speciale undersøger *hvorfor og på hvilken måde*, staten Israel havde betydning for de danske jøder ved at analysere på den fortælling, der blev skabt om staten Israel blandt danske jøder i efterkrigstiden.

Specialets problemstilling og struktur

Specialets problemstilling udtrykkes med følgende formulering: *Hvilket narrativ om staten Israel blev konstrueret blandt danske jøder i perioden efter Anden Verdenskrig? Hvad fortæller dette narrativ om staten Israels betydning for jødisk identitet i Danmark?*

---

³ Bach, *Mellem drøm og dilemma*, s. 13 og Banke et. al., *En indvandringshistorie*, s. 163 & 164.

⁴ List, *HK4*, s. 3.

⁵ Eksempelvis Arnheim & Levitan, *Politik, diplomati og en hjælpende hånd*, 2011 og Espersen, *Israels selvstændighedskrig - og de danske frivillige*, 2007.

⁶ List, *HK4*, s. 3.

Spørgsmålet vil konkret blive analyseret ved hjælp af tidsskrifter, artikler og debatter, udgivet af datidens danske jøder. Min analyse af kildematerialet har været kendetegnet ved en åbenhed overfor, at de samtidige fremstillinger af staten Israel, muligvis ikke kan sammenfattes i ét narrativ; i én sammenhængende fortælling.⁷ Som de senere analysekapitler viser, ser jeg særligt to temaer, eller to spor, i fremstillingerne af Israel, som var dominerende blandt samtidens danske jøder. Jeg har fundet det meningsfuldt at behandle disse to gennemgående temaer i fremstillingen af Israel i hvert deres analysekapitel.

Det ene tema har *staten* Israel som omdrejningspunkt. Staten som *redning* for nødstedte og forfulgte jøder. Det andet tema drejer sig i højere grad om *individet* i Israel – statens jødiske *indbyggere*. Mens det ene tema i høj grad inkluderer lidelse, er det anden tema markant anderledes, da det omhandler de israelske jøders livsvilje og kampgejst. Det er to adskilte temaer, men som på sin vis griber ind i hinanden. Det er disse to temaer i fortællingen om Israel, som udgør grundlaget for arbejdet med at forstå staten Israels betydning for jødisk identitet i efterkrigstidens Danmark. Det er vigtigt at understrege, at disse temaer ikke omfatter alt, hvad danske jøder skrev om Israel i perioden, og der kan argumenteres for, at der ikke fandtes én fortælling om Israel blandt danske jøder, men mange individuelle fortællinger. Jeg har ikke desto mindre arbejdet med at afdække gennemgående temaer og tendenser i fremstillingen af Israel, hvorfor jeg taler om *fortællingen om Israel* i entalsform.

Specialet hviler på en grundpræmis om, at de narrativer, der eksisterer i sociale kontekster, er identitets- og meningsskabende. Denne sammenhæng mellem narrativer og identitet uddybes yderligere i afsnittet om specialets analysestrategi.

Forud for og som grundlag for analysen er tre afsnit, der præsenterer og diskuterer den hidtidige relevante forskning på området. Specialet vil hente inspiration og positionere sig i forhold til både dansk og international forskning. I international forskning har man de senere år forsøgt at få greb om staten Israels betydning for jødisk identitet; både for jøder, der er bosiddende inden- og udenfor staten Israel. Forskningsdiskussionen starter med et bredt udblik, og diskuterer hvilke tilgange i international forskning, der er relevante i forhold til specialets problemstilling. Hernæst præsenteres den forskning, som beskæftiger sig specifikt med de danske jøders forhold til Israel. Sidste afsnit forud for analysen er en redegørelse for

---

⁷ Narrativ betyder fortælling. Fremover benyttes begge udtryk.

specialets kildemateriale og analytiske blik, herunder særligt inddragelsen af teorier om narrativer og kollektiv erindring.

Begrebsafklaring og afgrænsning

Inden specialet præsenterer, og positionerer sig i forhold til tidligere international og dansk litteratur om emnet, skal specialets sigte afklares og afgrænses. Indledningsvist skal det nævnes, at specialet ikke skal læses i lyset af den nutidige konflikt mellem israelere og palæstinensere. Specialet ønsker at bidrage med en større forståelse for staten Israels identitetsmæssige betydning for danske jøder i efterkrigstiden og retter sig således ikke mod den stadigt aktuelle konflikt i Mellemøsten.

Der skal kort redegøres for, hvordan der i det følgende vil blive refereret til staten Israel. Indenfor specialets tidsramme var Palæstina både et britisk mandatområde, et FN-mandatområde og senere en israelsk stat. Det var først ved oprettelsen af staten Israel i maj 1948, at staten fik sit navn. Området benævnes altså forskelligt alt efter hvornår i perioden, det drejer sig om. Ikke desto mindre henvises i de fleste tilfælde til området som *Israel*, for at undgå forvirring hos læseren. Visse steder bruges også udtrykket *den kommende jødiske stat*, da det var sådan, de danske jøder ofte refererede til området forud for oprettelsen af staten i specialets kildemateriale.

Derudover er det vigtigt at afklare udtrykket *danske jøder*, som er omdrejningspunktet for specialet. Der findes flere definitioner af, hvem der er jøde, og det skal kun kort nævnes her, da det tages op senere i specialet. Her tjener det blot til at afklare, hvem undersøgelsen retter sig imod. Den religiøse (halachiske) definition af, hvem der er jøde, vægtlægger slægtskab. Ifølge denne definition går jødedommen i arv til sine børn gennem moderen. Det er en klassisk definition, som man også har benyttet sig af i Mosaisk Trossamfund (fremover: MT).⁸⁹ En anden udbredt og mere moderne forståelse, lader det være op til det enkelte individ selv at definere, om denne føler sig som jøde.¹⁰

---

⁸ I dag har MT skiftet navn til Det Jødiske Samfund i Danmark. Der bruges dog konsekvent udtrykket MT i specialet, da det var datidens navn for trossamfundet.

⁹ "Medlemskab", Det Jødiske Samfund i Danmark, Tilgået d. 4/5 2020. <https://mosaiske.dk/om-djs/medlemsskab/>

¹⁰ Banke et. al., *En indvandringshistorie*, s. 13.

Selvom jeg ønsker at binde an ved den sidstnævnte definition, er det ikke alle med et jødisk tilhørsforhold, som kan undersøges ud fra dette speciales kildemateriale, hvilket uddybes senere. Det er primært MT's bredtfavnende magasin *Jødisk Samfund* (fremover JS), som benyttes i analysen. Selvom MT repræsenterer en stor og forskelligartet gruppe danske jøder, er der jøder fra datidens Danmark, der falder udenfor undersøgelsen. Det drejer sig blandt andet om de jøder, der ikke associerede sig selv med MT, og som ikke orienterede sig i trossamfundets magasiner. Også danske ultraortodokse jøder, som siden 1913 har haft deres egen menighed, falder udenfor undersøgelsen.¹¹ Den store inddragelse af bladet JS indsnævrer altså specialets fokus til de jøder, der var tilknyttet MT, eller som læste deres magasin.

Denne store vægtlægning af JS skyldes til dels COVID19-situationen, som har begrænset mulighederne for inddragelse af yderligere kildemateriale. Bibliotekerne har været lukkede i en betydelig del af specialeperioden. Det var en overvejelse i specialeprocessen at udvide perspektivet til andre jødiske foreninger og grupper, som også forholdt sig til oprettelsen af staten Israel, men en sådan udvidelse af kildematerialet krævede fysisk adgang til bibliotekerne. Derfor fokuseres der i høj grad på JS, som ikke desto mindre er en god kilde til at belyse nærværende speciales emne.

---

¹¹ Arnheim, *Truet minoritet*, s. 243.

Historisk kontekst og forskningsdiskussion

"I dette afsnit redegøres der for aspekter fra både international og dansk forskning om staten Israels betydning for jødisk identitet. Det er den forskning, som specialet tager sit afsæt i. Inden der fokuseres på de danske jøder i efterkrigstiden, vil specialet lægge ud med et internationalt udblik på forskning i diaspora-relationer mellem staten Israel og jøder verden over, som kan bidrage med en indgangsvinkel til undersøgelsen af det danske tilfælde."¹²

Diaspora

"Når Israels rolle for jødisk identitet i efterkrigstidens Danmark undersøges, må der gøres en række overvejelser over, hvordan man grundlæggende kan forstå relationen mellem jøder verden over og staten Israel."¹³ Siden romernes ødelæggelse af Jerusalem i år 70 og den efterfølgende gradvise spredning af det jødiske folk, er jøderne blevet betragtet som en folkegruppe, der har levet i diaspora.

Ordet diaspora stammer fra oldgræsk og betyder i sin oprindelige form "spredning".¹⁴ Slår man op i Cambridge Dictionary, fremkommer der to definitioner på diaspora. En generel definition: *a group of people who spread from one original country to other countries, or the act of spreading in this way.*^{15,16} Derudover findes en definition, som knytter sig specifikt til det jødiske folk: *the Jews living in different parts of the world outside of Israel, or the various places outside Israel in which they live.*

"Den sidste definition er karakteristisk for en udbredt opfattelse, der går på, at alle jøder bosat uden for Israel pr. definition lever i diaspora. Uanset om jøder uden for Israel egentlig føler en tilknytning til staten, betragtes de ud fra denne definition, som diaspora-jøder. Det er en definition, som er geografisk betonet, og som insinuerer, at jøder essentielt er bundet til og defineret af deres relation til Israel. Derfor kan denne forståelse betegnes som *essentialistisk*.¹⁷ Definitionen danner derudover grundlag for en forståelse af Israel som centrum for alle verdens

---

¹² List, *HK4*, s. 4.

¹³ *Ibid.*, s. 5.

¹⁴ Cohen, *Global Diasporas*, s. xiv.

¹⁵ Cambridge Dictionary: "Diaspora".

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/diaspora>

¹⁶ Der arbejdes især indenfor antropologi og sociologi med denne brede definition, som altså både retter sig mod flygtninge, immigranter, udstationerede osv., som i Safran, *Diasporas in Modern Societies* (1991).

¹⁷ Habib, *Israel, Diaspora, and the Routes of National Belonging*, s. 17.

jøder. Israel er centrum, mens jøder, der opholder sig uden for staten, befinder sig i periferien. Det er en opfattelse, som har rod i ældgamle jødiske ritualer, traditioner og bønner, hvor der udtrykkes ønsker om tilbagevenden til Israels land;¹⁸ ritualer, som har foregået siden jødernes gradvise spredning fra Palæstina-området i de første århundrede e.kr.

Det er dog ikke uproblematisk at hævde, at også nutidens stat – og politiske enhed - Israel, står centralt i bevidstheden for alle verdens jøder. Den udbredte forståelse af staten Israel som centrum for verdens jødedom, er de sidste 20 år blevet udfordret og anfægtet af især forskere med jødisk baggrund, der har angrebet den skarpe dikotomiske opdeling af jøder inden- og udenfor Israel og forholdet mellem dem. Caryn Aviv og David Schneers bog *New Jews: The End of the Jewish Diaspora*, fra 2005 er et rammende eksempel på denne kritik af den gamle diaspora-forskning. Aviv og Schneer argumenterer for, at nutidens jøder verden over, definerer sig i mindre og mindre grad som diaspora-jøder. Forholdet til Israel fylder mindre og mindre. Det er en påstand, som blandt andre bakkes op af Cohen & Kelman i artiklen "Thinking About Distancing from Israel" (2010). Aviv og Schneer ønsker ydermere at gøre op med den føromtalt holdning, at alle jøder bør føle en tilknytning til Israel. De skriver blandt andet, at diaspora-begrebet er et problem, da det: *presumes that there is single center of a given community, an idea that the example of contemporary Jewry shows is simply not true.*¹⁹ De vil ganske enkelt nedbryde Israel/diaspora-dikotomien ved at referere til verdens jøder udenfor Israel som "globale".²⁰ De benytter sig ikke af diaspora-begrebet.

Aviv og Schneer skriver sig ind i et post-zionistisk forskningsfelt, som søger et opgør med *the negation of the diaspora*. Det er en forestilling om, at jøder, der lever uden for Israel, aldrig ville kunne opnå samme grad af accept og sikkerhed som i staten Israel. Den "rigtige" løsning er derfor immigration til Israel.²¹ I det hele taget stiller den post-zionistiske ideologi sig kritisk overfor staten Israel, idet den anfægter forestillingen om, at der eksisterer et jødisk folk (i hvert fald i etnisk forstand), der har ret til en stat i Palæstina-området.²²

Selvom nogle nutidige forskere søger et opgør med en essentialistisk diaspora-forståelse, stiller jeg mig – sammen med andre forskere - kritisk overfor, at der slet ikke kan tales om en diaspora-relation mellem staten Israel og verdens jøder. Eksempelvis leverer Ilain Zvi Baron modvægt

---

¹⁸ Bloch & Laura, *Danske Verdensreligioner – Jødedom* s. 209.

¹⁹ Aviv & Schneer, *New Jews*, s. 21.

²⁰ Ibid s. 19

²¹ Schweid, "The Rejection of the Diaspora", s. 43.

²² Gans, *A political theory of Jewish People*, s. 4-5 og Laqueur, *A History of Zionism*, s. xviii.

til Aviv og Schneer, da han argumenterer for, at jøder verden over ikke uden videre kan løsrive sig fra relationen til Israel, og at diaspora-begrebet derfor heller ikke skal aflyses. Som jøde er det næsten umuligt ikke at forholde sig til staten Israel. Baron mener ligefrem, at der eksisterer en grad af forpligtelse overfor staten; en forpligtelse, som i høj grad er båret af omverdenens forventning til, at man som jøde skal have en særlig relation til Israel.”²³

I have argued that the transnational political obligations of Diaspora Jewry are not in fact to support the state, but rather that the obligation is to have a relationship with Israel, even if the relationship is dysfunctional or one to avoid. The point is that to be Jewish involves a relationship with Israel.²⁴

På trods af at ikke alle jøder føler et tilhørsforhold til Israel, danner ikke mindst omverdenens forventninger til relationen grundlag for, at jøder ikke kan undgå at forholde sig til staten.

”Der er ligeledes andre teoretikere, som i mindre grad end Aviv og Schneer angriber diaspora-begrebet, og som i stedet er optaget af, hvordan man kan forstå jødernes forhold til Israel, uden at det bliver en selvfølgelig antagelse. Her kan blandt andet nævnes Ephraim Tabory, *Attachment to Israel and Jewish identity* (2010), Bethamie Horowitz, *Beyond Attachment* (2010) og Gordon Fellman, *Responding to the Debate* (2010). En forsker i diaspora-relationer hvis tilgang har udgjort en inspiration for det kommende speciale er Jasmin Habib, der i udgivelsen *Israel, Diaspora, and the Routes of National Belonging* (2004), foretager en antropologisk undersøgelse af en gruppe amerikanske jødernes forhold til staten Israel. Hun undersøger desuden statens betydning for jødisk identitetsdannelse.”²⁵ Habib skriver om diaspora-relationen:

I contend that diaspora must be understood as a location in Rich's terms - that is, not as a geographical location but rather as a practised relationship to homeland. It is because of these practices of identification with Israel that the Jews with whom I travelled, and whom I joined in community events, could be defined as living as a diaspora and as participating in diaspora nationalism.²⁶

---

²³ List, *HK4*, s. 5-6.

²⁴ Baron, *Obligation in Exile*, s. 219.

²⁵ List, *HK4*, s. 7.

²⁶ Habib, *Israel, Diaspora, and the Routes of National Belonging*, s. 10.

Habib er optaget af de praksisser, som opretholder – og løbende konstruerer - en relation mellem Israel og jødiske samfund verden over. Ifølge Habib er diaspora ikke i sin kerne defineret ud fra geografi, og hvor det enkelte individ opholder sig. Diaspora-relationen er konstitueret af en række praksisser, som sætter individer i relation til et hjemland – i dette tilfælde Israel. For Habib er fortællinger eller *narrativer* om Israel blandt diaspora-samfund, en særlig del af de praksisser, der knytter dets individer til Israel. Hun undersøger især hvilke fortællinger, som amerikanske jøder præsenteres for på arrangerede og guidede ture rundt i Israel.²⁷

På trods af at Baron og Habib er kendetegnet ved forskellige forståelser og tilgange til diaspora-relationen, udgør de begge en inspiration for nærværende speciale. Begge forskere forsøger at få greb om, hvordan man kan forstå verdens jøders forhold til Israel uden at have en forudindtaget forståelse, at der eksisterer en relation. Baron bidrager med en vigtig pointe, at det som jøde næsten er umuligt ikke at blive associeret med – og forholde sig til – Israel. Derudover vil især Habibs blik på praksisser og narrativer, som skabende og konstituerende faktorer for diaspora-relationen, sætte rammen for dette speciales analytiske blik.

”Ovenstående gennemgang af international forskning har vist, at relationen mellem verdens jøder og staten Israel ikke kan tages for givet. Opmærksomheden på dynamikkerne i diaspora-relationer mellem jøder og staten Israel har i international forskning særligt været rettet mod amerikanske jøder. Dette fokus bliver i specialet overført til en dansk sammenhæng, hvor emnet er forholdsvist uudforsket.”²⁸ Min tilgang til de danske jøder og deres forhold til Israel, vil være kendetegnet ved en opmærksomhed mod, hvordan forholdet til den jødiske stat, blev konstrueret og italesat i efterkrigstiden, ved ligesom Habib at undersøge de danske jøders fortælling om Israel og dens jødiske indbyggere.

---

²⁷ Ibid., s. 3 & 4.

²⁸ List, *HK4*, s. 8.

Zionisme

”En ideologi, der tilbyder et svar på spørgsmålet om staten Israels betydning for jødisk identitet, og som benyttes ofte i specialet, er *zionisme*. Af pladsmæssige hensyn er det kun muligt kort at skitsere den zionistiske ideologi, som var en drivkraft i kampen for oprettelsen af staten Israel.”²⁹ Zionismen opstod som ideologi i respons på både nationalstaternes fremkomst i Europa og en voksende antisemitisme, og blev for første gang brugt som begreb i offentlig sammenhæng i slutningen af det 19. århundrede.³⁰ Som beskrevet indledningsvist vandt Theodor Herzls vision om oprettelsen af et jødisk nationalt hjem også frem i Danmark, hvor Dansk Zionistforening (senere Dansk Zionistforbund) blev stiftet i 1903, om end tilslutningen ikke var nævneværdig i begyndelsen.³¹

”I bogen *The Zionist Ideology* beskriver Gideon Shimoni zionismens generelle kendetegn. Zionismen betegner blandt andet et ønske om en: *territorial ingathering of Jews in Eretz Israel*³²(or failing that, transitionally in another territory) under conditions of autonomy at least and sovereignty at best.”³³ Det er en bred definition af den zionistiske ideologis oprindelige grundtanke, som jeg også knytter an ved. At være zionist i Danmark var ikke nødvendigvis lig med aktivt engagement for oprettelsen af en jødisk stat.”³⁴ Danske jøder – og danskere i det hele taget – der blot sympatiserede med oprettelsen af en jødisk stat i Palæstina, falder altså indenfor dette speciales definition af begrebet zionist.

”Det er vigtigt at holde sig for øje, at den zionistiske opbakning til en jødisk stat i Palæstina-området kan bygge på forskellige, og til tider overlappende, præmisser. Den ovenfor brede definition af zionisme skyldes, at ideologien historisk set har haft vidt forskellige udtryk og bygget på forskellige præmisser.

I bogen *The History of Zionism* (2003) anser Walter Laqueur det også som en udfordring at foretage en samlet definition af ideologien.³⁵ Både Shimoni og Laqueur inddeler derfor zionisme i flere genrer. Man kan tale om en *politisk zionisme*, der er stærkt optaget af det sikkerhedsmæssige aspekt. I en overvejende jødisk nationalstat, kan jøder føle sig trygge.

---

²⁹ Ibid., s. 9.

³⁰ Laquer, *The History of Zionism*, s. xxv.

³¹ Banke et. al., *En indvandringshistorie*, s. 163 & 164.

³² Oversat: Israels land.

³³ Shimoni, *The Zionist Ideology*, s. 85.

³⁴ List, *HK4*, s. 9.

³⁵ Laqueur, *The History of Zionism*, s. xxvi.

Zionismen kan også bygge på en *religiøs* præmis; staten Israel oprettes, fordi det er Guds vilje. Derudover findes også begrebet *kulturel zionisme*, som er særligt relevant i denne sammenhæng, da den anser oprettelsen af staten Israel, som afgørende for overlevelsen af jødisk identitet - også uden for Israel. Især Ahad Ha'am (1856-1927) var tilhænger af den kulturelle zionisme. Allerede i 1912 – over 30 år før staten Israels oprettelse - forudså han, at oprettelsen af en jødisk stat, kunne modvirke assimilationstendenser blandt jøder verden over ved at fungere som et spirituelt center for jødedommen.³⁶ Særligt den kulturelle zionisme, som Ahad Ha'am agiterede for, forbandt oprettelsen af en jødisk stat med en styrket jødisk identitet verden over. Indenfor den overordnede definition af zionisme, er der altså forskellige begrundelser for vigtigheden af en jødisk stat.”³⁷

I artiklen ”The Israelization of British Jewry” (2016) beskæftiger Toby Greene og Yosi Shain sig med sammenhængen mellem staten Israels etablering og jødisk identitet og selvforståelse. Ifølge disse forskere, resulterede oprettelsen af staten Israel – kulminationen på det zionistiske projekt – i en ændret jødisk selvforståelse verden over, hvilket går i tråd med den kulturelle zionismes visioner:

The historic drama of gaining Jewish sovereignty in 1948 changed Jewish self-perceptions everywhere. The 1967 war was the apotheosis of diaspora Jewish pride in Israel. In Britain too, ‘Zionism ... replaced Judaism as the cohesive ideology of Anglo-Jewry’ (Cesarani, 1992: 45). British Jews who felt Jewish but lacked religiosity could draw from Israel new self-assurance and identity. For them, Zionism did not mean moving to Israel. Rather, solidarity with Israel became a vehicle for communal pride and ethnicity. Raising money, providing public support, and occasionally visiting Israel became their primary Jewish activity³⁸

Greene og Shain mener altså at se, at oprettelsen af staten Israel ikke blot har haft følger for de jøder, som slog sig ned i den jødiske stat. Oprettelsen havde eksistentiel betydning for alle verdens jøder og førte til en ændret jødisk selvforståelse overalt, skrev Greene og Shain. For de engelske jøder blev zionismen en drivkraft hen mod en ny jødisk selvbevidsthed og stolthed,

---

³⁶ Zipperstein, *Elusive Prophet*, s. 67 ff.

³⁷ List, *HK4*, s. 9.

³⁸ Greene & Shain, ”The Israelization of British Jewry”, s. 853.

men for de færreste blev det en tilskyndelse til at emigrere til Israel. Greene og Shain tilskriver altså staten Israels oprettelse en stor betydning for jødisk identitet i England.

Som de tidligere afsnit viser, er der forsket i dette speciales emne i en international sammenhæng. Den internationale forskning leverer indgangsvinkler til, hvordan man kan undersøge forholdet mellem verdens jøder og Israel (Habib og Baron), og kalder på en opmærksomhed på dynamikkerne i denne relation. Især i USA og England er der forsket i staten Israels identitetsmæssige betydning for jøder. På linje med de kulturelle zionisters visioner argumenterer Greene og Shain for at staten Israels oprettelse har styrket den jødiske identitet verden over. I det følgende rettes opmærksomheden mod den forskning, der har beskæftiget sig specifikt med det danske tilfælde. Med dette udblik på den internationale forskning, som vil fungere som teoretisk grundlag for analysen, rettes opmærksomheden nu mod de danske jøders tilhørsforhold til Israel, som er et sparsomt udforsket fænomen.

Danske jøders tilhørsforhold

"Lige siden slutningen af 1600-tallet har der boet jøder i den danske stat. Den jødiske indvandring til Danmark skete i sin tid på Christian d. 4.'s foranledning, da han i ønsket om at tiltrække dygtige handelsfolk med et stort netværk og styrke den danske økonomi, inviterede velhavende jødiske familier med gode handelsforbindelser til at bosætte sig i landet. I over 350 år, har der altså eksisteret en jødisk minoritet i Danmark;³⁹ et mindretal som var den første væsentlige ikke-kristne minoritet i Danmark.⁴⁰ At antallet af jøder i Danmark ikke på noget tidspunkt har oversteg 8.000 vidner om, at der virkelig er tale om et mindretal.⁴¹

Et gennemgående tema i historieforskningen om danske jøder, er et fokus på relationen mellem de danske jøder og det danske samfund, som har udviklet sig, siden de første jøder ankom til Danmark. Der er sket en udvikling hvad angår jødernes eget tilhørsforhold til Danmark. Også den danske majoritets forståelse af den jødiske minoritet har ændret sig over tid. Det er selvsagt to udviklinger, som til en vis grad hænger sammen. Både i det jødiske

---

³⁹ Laura, "Dansk jødisk historie", Det Jødiske Samfund i Danmark.

⁴⁰ Bloch & Laura, *Danske verdensreligioner – jødedom*, s. 156.

⁴¹ Det er svært præcist at anslå, hvor mange jøder, der bor i Danmark, da kun MT's medlemstal kan give en reel indikation. Jødisk Informations Center anslår, at der på intet tidspunkt, har boet mere end 8.000 jøder i Danmark jf. Jødisk Informations Center, "Jødiske flygtninge i Danmark", *joediskinfo.dk*

mindretal og blandt kristne danskere, har man forsøgt at få greb om, hvordan jøderne i Danmark skulle forstås. Tilhørte de fundamentalt et andet folk (etnisk – religiøst – eller racemæssigt), eller skulle man regne dem som ”almindelige” danskere, blot med en anden tro?⁴² Nedenfor præsenteres et kort rids af udviklingen i forholdet mellem de danske jøder, den danske stat, og det danske samfund, idet det udgør en vigtig forforståelse, når de danske jøders tilhørsforhold til staten Israel undersøges; et tema, der retter blikket mod jødisk identitet og tilhørsforhold.

Folk eller religion?

Hvad vil det sige at være jøde? Det er et spørgsmål, der findes mange svar på, som nævnt indledningsvist. Den klassisk ortodokse definition er baseret på afstamning. Er du barn af en jødisk mor, er du også jøde. Ud fra denne definition fødes man som jøde.⁴³ Andre anser det som et spørgsmål om bekendelse. Hvis du bekender dig til den jødiske tro, er du jøde. Nogle vægter medlemskabet af et anerkendt trossamfund, som en definerende faktor. Forståelsen af hvad det vil sige at være jøde, har også haft betydning for forholdet mellem det jødiske mindretal, de kristne medborgere og de danske myndigheder. Det er primært to historikere, der giver et overblik over disse indbyrdes relationer, og de kommer følgelig til at indgå centralt i diskussionen af den danske forskning. Det er kirkehistorikeren Martin Schwartz Laustsen, som primært undersøger den kristne kirkes syn på jøderne, og Arthur Arnheim, som i høj grad lægger vægt på den jødiske minoritets udfordringer i værket *Truet minoritet søger beskyttelse* (2015).

På trods af en gradvis integrationsproces blev jøderne indtil 1814, hvor de blev givet borgerret i Danmark⁴⁴, opfattet som en *nation i nationen*.⁴⁵ Ikke som nation i moderne statslig forstand, men som et fundamentalt andet *folk* med fælles oprindelse og kultur.⁴⁶ Jøderne levede da også en ganske anden tilværelse end de fleste danske indbyggere på denne tid. De havde eksempelvis deres eget retssystem, som skulle afgøre interne konflikter. Derudover drev jøderne også egen fattigforsorg. Det var først i 1814, at kongemagtens ønske om ensretning af den danske stat og en tydeligere definition af det danske folk, at jøderne i Danmark fik

---

⁴² Eksempelvis Banke et. al., *En indvandringshistorie*, s. 13.

⁴³ Lexner og Jakobsen, ”Hvem er jøde”, Religion.dk

⁴⁴ Denne proces, som også forløb parallelt med formelle indlemmelser af jøder i andre europæiske stater, betegnes emancipationen.

⁴⁵ Banke et. al., *En indvandringshistorie*, s. 24.

⁴⁶ Arnheim, ”Dansk-jødisk samfund”, *Israel info*.

borgerrettigheder. Det skete i Anordningen af 1814, som også går under navnet "Frihedsbrevet". På trods af borgerrettighederne, var der stadig visse erhverv, som jøderne ikke kunne bestride, og først med Grundlovens indførelse i 1849, blev de danske jøder tildelt samme rettigheder, som deres medborgere.

Denne integrationsproces medførte en større diskussion af jødernes status i Danmark, da tildelingen af borgerret medførte protester – og ligefrem voldelige opstande - fra diverse grupper i det danske samfund.⁴⁷⁴⁸ Blandt jøder i Danmark ønskede man at tilnærme sig det omkringliggende danske samfund ved at italesætte sig selv som danskere, der blot skilte sig ud, ved at have en jødisk *tro* – en mosaisk tro. MT's ledelse – repræsentantskabet – søgte i perioden at udrydde brugen af udtrykket *jøde*, der blev brugt som et skældsord i samtiden. Man ønskede at neddæmpe tilhørsforholdet til det jødiske folk for i stedet at understrege, at man var ligesom andre borgere i den danske stat, blot med en anden religion.⁴⁹ "Trossamfundets ledelse ønskede at signalere, at medlemmer af menigheden var lige gyldige medlemmer af Danmark. De antijødiske overbevisninger som florerede i samfundet, havde indtil 1900-tallets begyndelse især rod i en antijudaistisk forståelse, som Martin Schwartz Lausten argumenterer for i *Jøder og kristne i Danmark* (2012). Det vil sige, at det var jødernes afvisning af kristendommen, som blev lagt til grund for ringeagtelse af minoriteten i den periode."⁵⁰⁵¹

Historikere er over en bred kam enige om, at sidste halvdel af 1800-tallet, nærmere tenderede til en assimilationsproces fremfor en integrationsproces. De danske jøder havde opnået en høj grad af accept i slutningen af 1800-tallet, og de var fremtrædende indenfor det danske politiske- og kulturelle liv. Der var tale om en social opstigning for grupper af det jødiske mindretal. Samtidig blev ægteskaber mellem jøder og ikke-jøder mere og mere udbredt, og af datidens kilder fremgår det, at der i perioden var bekymring for den jødiske minoritets gradvise assimilation, som man frygtede ville slutte med det jødiske mindretals opløsning.⁵²

Ikke desto mindre opstod en ny situation i starten af 1900-tallet, da Danmark tog imod en stor gruppe russiske jøder, som var drevet på flugt på grund af jødeforfølgelser i deres hjemland. Tilflytningen af de russiske jøder medførte omtrent en fordobling af antallet af jøder

---

⁴⁷ Blüdnikow, "Jødefejden er et blodigt og overset kapitel", *Berlingske*, 1. september 2019.

⁴⁸ List, *HK4*, s. 13.

⁴⁹ Som beskrevet i både Arnheim, *Truet minoritet*, s. 119 og Banke et. al., *En indvandringshistorie*, s. 92.

⁵⁰ Laustsen, *Jøder og kristne i Danmark*, s. 150 ff.

⁵¹ List, *HK4*, s. 13.

⁵² Arnheim, *Truet minoritet søger beskyttelse*, s. 247.

i Danmark, og det skabte på mange måder en ny situation for menigheden i København, som pludselig omfattede en stor gruppe mennesker, der medbragte en anden kultur og en anden form for praktiseret jødedom, som stak ud i det omkringliggende samfund.⁵³

”Spørgsmålet om opfattelsen af den jødiske minoritet tog en ny form i løbet af 1900-tallet, da den videnskabeliggjorte biologiske racisme, som kendetegnede nazismen, skyllede indover Europa. Nu talte man ikke blot om jøderne som et folk med fælles afstamning. Nu blev der talt om jøderne som en særlig og farlig race, som udgjorde en trussel for de vestlige samfund.⁵⁴ Sofie Lene Bak har i *Dansk antisemitisme 1930-45* (2004) vist, at jødehadet i denne periode bevægede sig over i et racebiologisk paradigme.⁵⁵ Nazisternes forsøg på at udrydde verdens jøder, resulterede i omkring seks millioner jøders død. Også i Danmark blev den jødiske minoritet påvirket, da størstedelen af de danske jøder måtte flygte til Sverige for at undgå deportation til koncentrationslejre. Selv om man i forskningen har haft tendens til at idyllisere redningen af de danske jøder i 1943, har forskere de senere år sat fokus på den krigserfaring, som satte sine tydelige spor blandt danske jøder; herunder Kirsten Nilsson *De gemte børn* (2012), antologien *Holocaust og Civilsamfundets reaktion* (2013), redigeret af Cecilie Banke og Anders Jerichow og Sofie Lene Bak i *Ikke noget at tale om. Danske jøders krigsoplevelser 1943-1945* (2010) og *Da krigen var forbi. Danske jøders hjemkomst efter besættelsen* (2012).

Man kan ikke forstå samtidens jøders forhold til den gryende jødiske stat, hvis ikke holocaust tages med i betragtning. Anden Verdenskrigs rædsler var kulminationen på den chokerende erkendelse, som mange jøder gjorde sig i løbet af 1900-tallet: at de i mange samfund ikke ville blive accepteret som ligeværdige mennesker.⁵⁶⁵⁷ På den anden side argumenterer Sofie Lene Bak for i *Ikke noget at tale om* (2010), at de danske jøders situation efter krigen var helt særlig. De udtrykte i høj grad taknemmelighed overfor den danske stat efter hjemkomsten til Danmark.⁵⁸ De betonedede tilhørsforholdet til det land, og de medborgere, som var medvirkende til, at de fleste kom helskindet igennem krigen.

---

⁵³ Ibid., s. 248.

⁵⁴ Banke, et. al. *En indvandringshistorie*, s. 120.

⁵⁵ Bak, *Studier i dansk antisemitisme*, s. 87.

⁵⁶ Bak, *Da krigen var forbi*, s. 14

⁵⁷ List, *HK4*, s. 14.

⁵⁸ Bak, *Ikke noget at tale om*, s. 176.

”Ovenstående overblik over forholdet mellem den jødiske minoritet og den danske stat viser blandt andet, at en identifikation med jødedommen i perioder er blevet betragtet som en hindring for tilhørsforholdet til Danmark. Sådan har det også forholdt sig rundt omkring i Europa på forskellige tidspunkter i historien, hvor det er blevet fremført, som en beskyldning mod de jødiske mindretal, at deres sande troskab under overfladen tilhører den jødiske religion fremfor de nationer, de har været bosat i – en dobbelt loyalitet.⁵⁹

Det er især Arthur Arnheim, som gennemgående fokuserer på denne problematik. Han mener at se, at der i historieskrivning om danske jøder tegnes et for positivt billede af minoritetens tilværelse i Danmark. Det skyldes blandt andet et fokus på de danske myndigheders beskyttelse af minoriteten igennem historien og redningen af de danske jøder i 1943.⁶⁰ Flere steder i bogen argumenterer Arnheim for, at danske jøder har søgt at leve så anonym en tilværelse som muligt under parolen: ”den, der lever stille, lever godt.⁶¹ Denne udvikling har til tider været præget af eksternt pres fra politiske myndigheder, der ønskede en ensretning af det danske samfund, og fra grupper i samfundet, som forbandt jøder med noget fremadartet. Arnheim mener, at indlemmelsen i den danske stat ikke var ensbetydende med, at de danske jøder kunne leve en tydelig jødisk tilværelse. Denne nedtonethed, sammenholdt med assimilationstendensen, ser han som en gennemgående trussel for den jødiske minoritet i Danmark.⁶²

Arnheims gennemgående fokus på trusler mod den jødiske minoritet i Danmark, kan nogle steder synes polemisk. Når Israels betydning for de danske jøder i efterkrigstiden undersøges, er det ikke desto mindre vigtigt at have blik for, hvordan frygten for at blive associeret med noget udansk har sat sit præg på det jødiske mindretal i Danmark, og også spillede en rolle, da staten Israel blev oprettet.”⁶³ Både Arnheim og forfatterne Sara Bloch & Heidi Laura argumenterer for, at frygten for at blive beskyldt for illoyalitet overfor staten Danmark, også har præget MT’s offentlige ytringer omkring staten Israel, hvor man kun yderst sjældent har blandet sig i den politiske debat.⁶⁴ Man har ikke villet associeres med den højspændte Israel/Palæstina-konflikt. Det var en forsigtighed, der også viste sig, da flere dansk-jødiske

---

⁵⁹ Davis, Julie: “The Toxic Backstory”.

⁶⁰ Arnheim, *Truet minoritet søger beskyttelse*, s. 11.

⁶¹ *Ibid.*, s. 139.

⁶² *Ibid.*, s. 11.

⁶³ List, *HK4*, s. 14.

⁶⁴ Bloch & Laura, *Danske Verdensreligioner – Jødedom*, s. 214.

familier med en lang tilværelse i Danmark bag sig, indledningsvist var stærkt skeptiske overfor den zionistiske aktivitet i Danmark. De frygtede, at det gode forhold til det danske samfund ville blive sat på spil.⁶⁵

Danske jøder og staten Israel

Efter ovenstående overblik over de danske jøders historie i Danmark, rettes blikket nu mod tiden efter Anden Verdenskrig og perioden omkring staten Israels oprettelse. Som det blev nævnt allerede i indledningen, er det en ganske lille del af historieforskningen, der beskæftiger sig med de danske jøder efter krigen.⁶⁶

Selv samme Arnheim, som er nævnt ovenfor, udgør dog en undtagelse, da han sammen med Dov Levitan har skrevet et værk, som specifikt fokuserer på Danmarks rolle i staten Israels oprettelse. "I bogen *Politik, diplomati og en hjælpende hånd: Danmark og oprettelsen af staten Israel* (2011), beskrives den danske indsats fra forskelligt hold – både jødisk og ikke-jødisk – for oprettelsen af staten Israel. Det overordnede genstandsfelt for undersøgelsen er altså Danmarks forhold til Israel, da staten blev etableret. Der fokuseres på lobbyarbejde både fra danske politikere og andre danske borgere. Arnheims og Levitans fokus på den dansk-jødiske indsats for staten Israel, er særligt relevant i denne sammenhæng.

En mindre gruppe danske jøder gjorde sig i perioden efter Anden Verdenskrig særligt bemærket for deres lobby-arbejde og frivillige kamp for staten Israel. Dansk Zionistforbund, som var ledt af Louis Frænkel, påbegyndte udgivelsen af deres eget nyhedsmagasin Palestine Telegram Service (PTS), som udkom på ugentlig basis. Initiativet blev til på baggrund af utilfredshed med nyhedsdækningen af konflikten i Palæstina-området, som den kom til udtryk i de landsdækkende medier.⁶⁷ De dansk-jødiske zionister var af den opfattelse, at nyhedsdækningen havde en stærk kritisk vinkel på kamphandlingerne i Palæstina-området mellem jøder og arabere. Abonnenter af PTS kunne derfor ugentligt læse nyheder fra konflikten udgivet af danske zionister.

Derudover beskriver Arnheim og Levitan også, hvordan en gruppe danske jøder oprettede organisationen Kadimah, som er hebraisk for *fremad*.⁶⁸ Hovedformålet var, gennem regulær

---

⁶⁵ Arnheim, *Truet minoritet søger beskyttelse*, s. 208.

⁶⁶ Thing, Morten. "Bøger Om Jødisk Historie I Danmark De Sidste 15 år.", s. 60.

⁶⁷ Arnheim & Levitan, *Politik, diplomati og den hjælpende hånd*, s. 80.

⁶⁸ *Ibid.*, s. 83.

kamptræning, at klargøre de danske jøder til at deltage i den forventede kommende krig mellem en jødisk stat og de omkringliggende arabiske nabolande. Arnheim og Levitan bringer i bogen nogle forholdsvist ukendte oplysninger om en gruppe danske jøders engagement for en jødisk stat i efterkrigstiden. Både de trykte nyhedsmagasiner og Kadimahs kamptræning er helt konkrete udtryk for, hvordan en gruppe danske jøder engagerede sig i kampen for oprettelsen af staten Israel. For dem resulterede udsigten til etableringen af en jødisk stat i mere end en styrkelse af den jødiske identitet. Det førte til konkret handling uden for Danmarks grænser.”⁶⁹

En mere kvalitativ og analyserende tilgang til emnet, kan spores i ganske beskedne aspekter i den danske forskning om det herboende jødiske mindretal. ”Den ovenfor nævnte Martin Schwartz Laustsen kommer også ind på staten Israels betydning for den jødiske menighed i København. Han beskriver hvordan oprettelsen af staten Israel medførte en refleksion internt i det jødiske samfund angående tilknytningen til Danmark. Derudover beskriver han den daværende rabbiner Marcus Melchior (1897-1969), som værende tilhænger af zionismen. Melchior var af den overbevisning, at tilknytning til Israel ikke gjorde Danmarks jøder mindre danske – blot mere jødiske.⁷⁰

Denne forståelse af staten Israel som en styrkelse af den jødiske identitet, er også hvad amerikanske Andrew Buckser giver udtryk for i sin antropologiske undersøgelse af det jødiske mindretal i København. I udgivelsen *After the Rescue. Jewish Identity and Community in Contemporary Denmark* (2003), beskæftiger han sig specifikt med jødisk liv og identitet i nutidens Danmark – herunder også forholdet til Israel. Buckser skriver følgende om Israels betydning for danske jøder:

Beyond actual travel and emigration, Israel has a powerful ideological significance for Copenhagen Jewry. Like most Diaspora Jews, they tend to regard Israel as the symbolic center of the Jewish world. Its history and religion lies at the heart of Jewish culture, and its current inhabitants represent the first autonomous Jewish state in two millennia. The character and survival of that state therefore constitute vital concerns for most Jews in Copenhagen, and they follow its political

---

⁶⁹ List, *HK4*, s. 15-16.

⁷⁰ Laustsen, *Jødesympati og jødehad i folkekirken*, s. 452.

and military affairs with interest. (...) The key center, and the primary object of their concern as Jews, is Israel.⁷¹

Jf. indledende diskussion af diaspora-forskning, argumenterer Buckser for, at staten Israel er centrum for jødedommen – også i Danmark. Danske jøder følger både med i Israels politiske og militære forhold, og staten har enorm betydning for deres jødiske identitet. Buckser tager sit afsæt i det jødiske mindretal i det 21. århundrede, og hans beskrivelse af Israels betydning for de danske jøder lægger sig på linje med Marcus Melchior's udsagn, som blev gengivet af Laustsen. Israel synes at styrke den jødiske identitet.⁷² Arnheim skriver om Louis Fränkel og Henri Nathansen fra dansk zionistforbund, at: "Helt bortset fra den indsats, de gjorde for den zionistiske sag, har deres virksomhed på dette felt utvivlsomt styrket deres jødiske identitet, den har haft selvforstærkende virkning for identiteten".⁷³ Flere danske forskere argumenterer altså for, at Israel har styrket jødisk identitet i Danmark.

Bent Melchior, som var overrabbiner i perioden 1969 til 1996, kommer i korte vendinger ind på Israels og zionismens betydning for de danske jøder i artiklen "De danske jøder i det 20. århundrede" (1984). Han kendetegner blandt andet oprettelsen af staten Israel – sammen med Holocaust – som en af de vigtigste begivenheder for de danske jøder i det 20. århundrede.⁷⁴ Han skriver blandt andet, at *der aldrig kan rejses tvivl om, at det jødiske samfund i Danmark følte sig solidarisk med det jødiske samfund i Palæstina*⁷⁵. Om zionismen skriver han, at det var en: *filosofi, der skulle fjerne skammen fra jøderne, så de ikke skulle være hjælpeløse*.⁷⁶ Bent Melchior, som kæmpede på Israels side i Den arabisk-israelske krig (1948), anser ligeledes staten Israels oprettelse for værende en yderst vigtig begivenhed for de danske jøder. Også selvom ganske få emigrerede til Israel i de første år af statens eksistens.

"Både forskning om nutidens danske jøder og enkelte brudstykker fra historikere, der kommenterer på danske jødernes tilknytning til Israel i tiden omkring statens oprettelse, synes altså - uden den store forklaring - at konkludere, at oprettelsen af staten Israel, har styrket den

---

⁷¹ Buckser, *After the Rescue*, s. 158.

⁷² List, *HK4*, s. 16-17.

⁷³ Arnheim, *Truet minoritet søger beskyttelse*, s. 212.

⁷⁴ Disse to begivenheder bliver generelt fremhævet som værende særligt centrale for jødiske diaspora-samfund, som f.eks. i Ben-Moshe & Segev, "World Jewry, Identity and Israel", s. 2.

⁷⁵ Melchior, "De danske jøder", s. 362.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 373.

jødiske identitet i Danmark.”⁷⁷ Ved at undersøge udviklingen af fortællingen om Israel blandt danske jøder i efterkrigstiden, vil jeg undersøge, om der kan opnås en udvidet forståelse for Israels betydning for jødisk identitet i Danmark end hidtil.

Kilder og analysestrategi

Magasinet *Jødisk Samfund*

”Når staten Israels betydning for den jødiske identitet i Danmark undersøges, vil det ske på baggrund af en analyse af samtidige skriftlige kilder.”⁷⁸ Som nævnt er det MT’s magasin JS, der er hovedfokus. Efter at have indstillet arbejdet med udgivelserne under Anden Verdenskrig genoptog redaktionen af JS arbejdet, og det første tidsskrift efter krigen blev trykt i marts 1946. Som en introduktion til det genopståede magasin skrev den daværende redaktør Marcus Melchior, der senere blev rabbiner, at magasinet ville beskæftige sig med alt: ”som er jødisk set betydningsfuldt”⁷⁹. Og Max Friediger – den daværende overrabbiner – skrev i samme nummer af magasinet følgende om JS:

Vi har Brug for et aandeligt Centrum, hvor alle kan komme til Orde, hvem Genopbygningen af det Jødiske Samfund er en ærlig Hjertesag. Vi maa kunne udveksle Meninger, Sprede Kundskab om Jødedommen, som maa trænge ind i alle jødiske Hjem. "Jødisk Samfund" maa blive til et sådant Baand og aandeligt Centrum i vor Menighed.⁸⁰

Dette magasin egner sig altså til at give et indblik i, hvad der på dette tidspunkt optog danske jøder, og hvad man var fælles om. Friediger fremhævede ligefrem magasinets betydning ved at betegne det, som ”et åndeligt centrum” for menigheden. Magasinet havde en vigtig funktion som intern informationskilde og som medie for meningsudvekslinger og artikler med relevans for danske jøder. Magasinet udkom hver måned, og i perioden omkring staten Israels etablering, kunne bladets læsere støde på ikke få nyhedsartikler, debatindlæg m.m. om begivenhederne i Mellemøsten.

---

⁷⁷ List, *HK4*, s. 17.

⁷⁸ List, *HK4*, s. 18.

⁷⁹ Melchior, ”Introduktion”, *JS*, marts 1946, (1), s. 1.

⁸⁰ Friediger, ”Et Led i Genopbygningsarbejdet”, *JS*, marts 1946 (1), s. 5.

”JS er ydermere en god kilde at inddrage i undersøgelsen, da det, som tidligere nævnt, repræsenterer et bredt udsnit af den jødiske minoritet i Danmark. MT var (og er) trods dets relativt beskedne størrelse et samlingspunkt for en bred skare af jøder.⁸¹⁸² Det var også sådan MT blev beskrevet af overrabbineren Max Friediger i 1946:

Det er os bekendt, at vort Troessamfund i mere end én Henseende er broget sammensat, at der snart sagt findes lige saa mange Opfattelser, som der er Mennesker, at ortodokse og liberale, Zionister, Pro-Palæstinensere, Antizionister og mange andre "ister" hver for sig har deres uforbederlige Mening om Tingene. Det vil altsaa ikke kunne undgaaes, at hver eneste Opfattelse, der kommer til Udtryk i dette Blad, saaledes den vinder Bifald hos nogle, vil ægge til Modsigelse hos andre.⁸³

At MT repræsenterer en bred og forskelligartet gruppe af jøder, ser jeg som en styrke for undersøgelsens rækkevidde. I det første analysekapitel bliver det imidlertid klart, at det var nogle få personer, der beskæftigede sig med, og udtrykte sig om, Israel, og som dermed var centrale aktører i skabelsen af et narrativ, eller en grundfortælling, om den jødiske stat.

Det har ikke været muligt at fremskaffe det præcise medlemstal for MT i perioden, hvilket havde været en god indikator på antallet af JS's læsere. Antallet af jøder i Danmark lå i slutningen af 1945 på ca. 5700.⁸⁴ Man må antage, at MT's medlemstal har været væsentligt lavere. I dag er omkring 1/3 af de danske jøder medlem af Jødisk Samfund (det tidligere MT), dvs. et medlemstal på ca. 2000.⁸⁵ Det er tal fra to forskellige tidsperioder, som blot illustrerer, at der er færre medlemmer af MT, end der er jøder i Danmark.

Det er ikke et mål for undersøgelsen at fastslå, hvordan artiklerne er blevet modtaget af alle dets forskellige læsere. Jeg vil undersøge hvilket narrativ, eller hvilken fortælling, som blev konstrueret om staten Israel i JS, og som fik mulighed for at præge danske jøders holdning til den nyopståede stat. I det følgende vil jeg arbejde med, og præsentere, overordnede tendenser

---

⁸¹ Som beskrevet i Laura, Heidi & Loch, Sara. *Danske verdensreligioner – Jødedom*, s. 22 ff.. Dette bredtfavnende trossamfund har til tider været udfordret af netop de mange forskelle blandt dets medlemmer, som indimellem har ført til oprettelsen af nye og mindre jødiske trossamfund.

⁸² List, *HK4*, s. 18.

⁸³ Friediger, "Et Led i Genopbygningsarbejdet" *JS*, marts 1946 (1), s. 5.

⁸⁴ Arnheim, *Truet minoritet*, s. 391.

⁸⁵ Bloch & Laura, *Danske verdensreligioner. Jødedom*, s. 22-23.

i artiklerne og undersøge, om det derigennem er muligt at forstå, hvordan oprettelsen af staten Israel havde betydning for jødisk identitet i Danmark, hvilket uddybes i næste afsnit om specialets analytiske ramme.

Der er i de senere år udgivet erindringsbøger, som også indirekte beskæftiger sig med staten Israels betydning for de danske jøder.⁸⁶ Ikke desto mindre er hovedfokus – og det centrale kildemateriale i nærværende speciale – MT's magasin JS, da jeg ønsker at undersøge, hvordan danske jøder i samtiden forholdt sig til staten Israels oprettelse - imens begivenhederne udspillede sig. I dag kender vi resultatet, og staten Israel har i skrivende stund netop fejret 72-års fødselsdag. Som det forholder sig med alle historiske begivenheder, er det et grundvilkår, at begivenhedernes gang ikke kendes på forhånd af den samtid, der oplever dem. Gennem et fokus på de samtidige historiske kilder, kan det undersøges, hvordan danske jøder tillagde de politiske begivenheder i Palæstina betydning, mens de udspillede sig – midt i usikkerheden om begivenhedernes gang og den kommende jødiske stats skæbne. Med et fokus på disse kilder vil jeg undersøge, om der blev skabt en tydelig fortælling om staten Israel blandt danske jøder, og om den kan bidrage til forståelsen af staten Israels betydning for jødisk identitet.

Analyselstrategi

Når der dykkes ned i relationen mellem danske jøder og staten Israel i efterkrigstiden er *identitet* et centralt begreb. Specialet er kendetegnet ved en vægtlægning af det sociale livs betydning for identitetsdannelse. "Begrebet *identitet* stammer fra det latinske *idem*, som betyder "den samme". Herved antydes et tilhørsforhold til én eller flere individer – nogle man, med et matematisk udtryk, føler sig lig med.⁸⁷ Identitet kan altså kædes sammen med et tilhørsforhold til andre, og kan i den forstand tilgås som et relationelt og socialt begreb."⁸⁸

Med denne forståelse af identitet som et socialt begreb lægger specialets teoretiske grundlag sig op ad en socialkonstruktivistisk forståelse af virkeligheden og herunder et fokus på, hvordan sprog former virkeligheden.⁸⁹ Virkeligheden kan ifølge denne videnskabsteoretiske tilgang ikke

---

⁸⁶ Bl.a. Herbert Pundiks bog *Det er ikke nok at overleve* (2005) og Simon Kurland *En jødisk sportsmand i krigs- og efterkrigstid* (2010).

⁸⁷ Salitach, *En plads i verden*, s. 8. og Dencik, "Hur formas identiter?" s. 37.

⁸⁸ List, *HK4*, s. 8.

⁸⁹ Denne forståelse introduceres i 1966 af Berger og Luckman i *The Social Construction of Reality*.

erkendes og forstås direkte. Det enkelte individ vil derimod altid opfatte virkeligheden gennem dets egne konstruktioner og fortællinger med sproget og italesættelser af virkeligheden som et grundlag for disse.⁹⁰

Narrativ anvendes ofte som en anden, og mere analytisk, betegnelse for fortælling, og henviser til den måde, vi som mennesker forstår tilværelsen på – gennem meningsgivende fortællinger, hvilket følgende citat udtrykker:

Narrative is one of the fundamental ways human beings organise their understandings of the world and their place in it (...) More informally, the stories that people tell- to each other, to themselves - shape the meanings that they give to their own lives and to their communities. The shaping of identity is intimately tied to the storylines that a particular society makes available and desirable to its members.⁹¹

Citatet fremhæver sammenhængen mellem narrativer og identitet. De fortællinger, der eksisterer i de kollektive sociale kontekster, vi omgås i, former vores grundlæggende opfattelse af virkeligheden og os selv. I bøgerne *The Culture of Education* (1996) og *Acts of meaning* (1990) argumenterer Jerome Bruner eksempelvis for, at narrativer i sociale kontekster påvirker individers forståelse af - og handlen i - verden.⁹² Denne forståelse af narrativer, og deres betydning for identitetsdannelse, vil være en grundlæggende præmis i arbejdet med de ovenfor præsenterede kilder.

Et begreb indenfor historieforskningen, som kan kædes sammen med denne forståelse af fortællinger som narrativer og deres sammenhæng med identitet, er *kollektiv erindring*. Det var den franske sociolog Maurice Halbwachs (1877-1945), der var en af de første til at benytte dette begreb. Som nedenstående citat sætter spot på, forstod Halbwachs erindring som en kollektiv proces.

---

⁹⁰ Nexø og Koch: "Diskursanalyse – et særligt blik på verden", s. 71.

⁹¹ Goldberg, "Oral Discourse and Education", s. 137.

⁹² List, *HK4*, s. 20.

Mens den kollektive erindring henter styrke og holdbarhed i et fællesskab af mennesker, erindrer det enkelte menneske som medlem af en gruppe.⁹³

Halbwachs forstod erindring som en kollektiv proces, hvor fortiden tilskrives betydning i en nutidig sammenhæng og har indvirkning på både individuel og kollektiv identitetsdannelse.⁹⁴ Den kollektive erindring skal altså ikke forveksles med den personlige hukommelse, som lagrer situationer man selv har oplevet. Konstruktionen af kollektiv erindring om en gruppes fortid er en social aktivitet med eks- og inkluderinger, som kan foregå på et både bevidst eller ubevidst plan.⁹⁵ Det vi mindes, er i højere grad bestemt af vores nutidige opfattelse af os selv som fællesskab, end hvordan fortiden oprindeligt oplevedes.⁹⁶ Det er fortællingen om en gruppes historie.

En historiker, som beskæftiger sig med narrativer, kollektiv erindring, og identitet og som har udgjort en inspiration nærværende speciales analyse, er Peter Novick, der har udgivet bogen *The Holocaust in American Life* (1999). I bogen undersøger Novick udviklingen i den kollektive erindring om holocaust blandt amerikanske jøder. Han beskriver hvordan fortællingen om holocaust har udviklet sig til at blive en helt central identitetsmarkør for amerikanske jøder – også selvom de færreste har oplevet holocaust på egen krop.⁹⁷ I bogen undersøger Novick udviklingen i fortællingen om holocaust, hvorfor den er blevet central, og hvem der har drevet denne udvikling. Man kan beskrive hans bog som en undersøgelse af et *narrative in the making* – etableringen af en grundfortælling. Novick fremhæver ligeledes sammenhængen mellem kollektiv erindring og identitet: "*We choose to center certain memories because they seem to us to express what is central to our collective identity*"⁹⁸. Novick fremhæver her, at konstruktionen af kollektive erindringer indebærer en proces, hvor særlige minder fremhæves og andre udelades – i tråd med Halbwachs' forståelse.

I analysen nedenfor tilgår jeg kildematerialet med det formål at undersøge hvilken grundfortælling, der blev skabt blandt danske jøder om staten Israel i perioden efter Anden

---

⁹³ Halbwachs, s. *La Mémoire Collective*, s. 33 (oversat).

⁹⁴ Warring, "Erindring og historiebrug", s. 13.

⁹⁵ Warring, "Kollektiv erindring", s. 7.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Novick, *The Holocaust*, s. 2.

⁹⁸ Ibid, s. 7.

Verdenskrigs afslutning - et *narrative in the making*. Jeg vil argumentere for, at der er tale om en ny grundfortælling, da det var i denne periode, at staten Israel blev oprettet, og således var en helt ny situation, som danske jøder skulle forholde sig til. Derudover vil jeg analysere på denne fortællings identitetsmæssige betydning for samtidens danske jøder. Det er en tilgang, der går hånd i hånd med Jasmin Habibs forståelse af diaspora – *a practised relationship to homeland*. Et forhold, der både praktiseres og konstrueres gennem narrativer om Israel.⁹⁹

---

⁹⁹ Salitach, *En plads i verden*, s. 18.

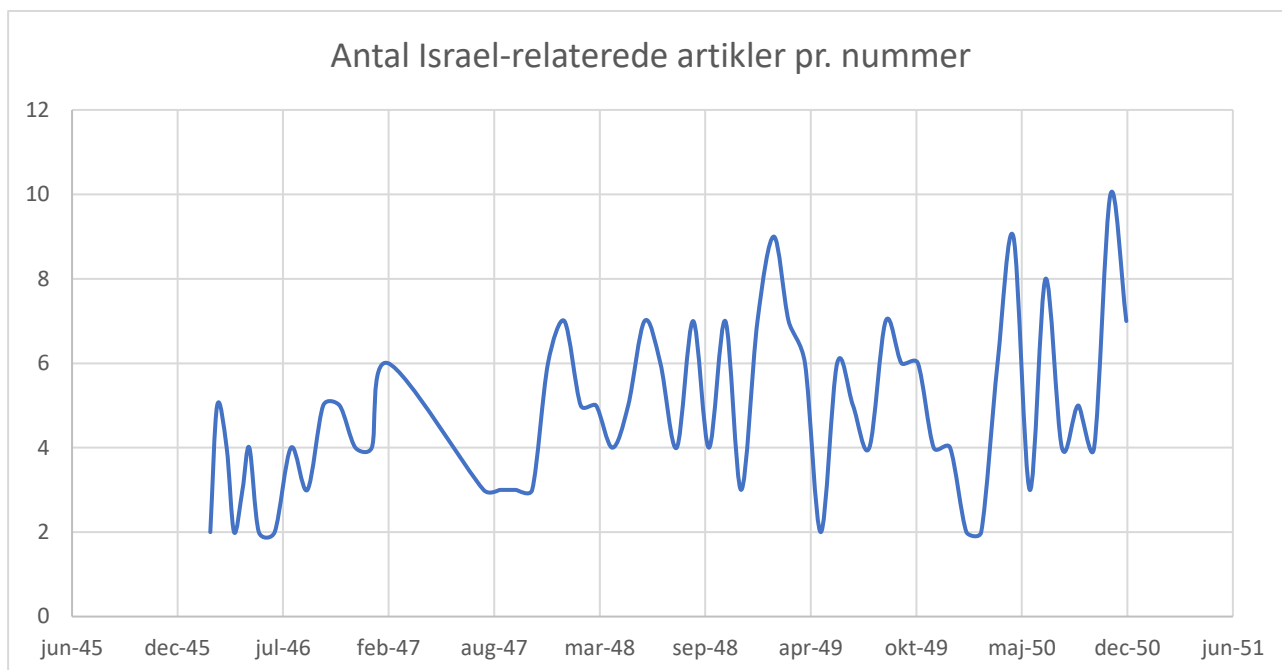
Analysekapitel 1 - Hvordan konstrueredes fortællingen om Israel?

Dette første korte analysekapitel vil tjene til at vise, hvor central betydning spørgsmålet om etableringen af en jødisk stat, havde for de danske jøder i efterkrigstiden. Ligeledes sætter kapitlet fokus på, hvilke personer der spillede en særlig rolle i skabelsen af fortællingen om staten Israel. For at kunne give et indblik i, hvordan den kollektive erindring om staten Israel blev skabt i denne periode, redegøres der for, i hvilket omfang Israel-relaterede artikler m.m. var på dagsordenen i JS. Denne gennemgang viser, at staten Israel fyldte meget i den kollektive bevidsthed blandt danske jøder i efterkrigstiden. De senere analysekapitler er kendetegnet af et mere kvalitativt fokus på fremstillingen af staten Israel i JS's artikler.

Spørgsmålet om oprettelsen af en jødisk stat gik igen i hvert eneste nummer af JS, siden bladets redaktion genoptog arbejdet i 1946. Den nedenstående figur, er en oversigt over antallet af nyhedsartikler, annoncer, eller debatter, som på en eller anden måde beskæftigede sig med Israel, og statens oprettelse, i perioden 1946-1950. I bladets første fem år efter Anden Verdenskrigs afslutning, kunne man støde på intet mindre en 270 artikler, annoncer m.m., som i et eller andet omfang beskæftigede sig med den jødiske statsdannelse i Palæstina. Det svarer til, at man som læser af JS i gennemsnit kunne støde på næsten fem artikler i hvert eneste blad med relation til dette emne.¹⁰⁰ Når det her skal undersøges, om artiklernes indhold kan forklare staten Israels indflydelse på jødisk identitet, er der altså et omfattende kildemateriale at tage fat på.

---

¹⁰⁰ I perioden 1946-1950 udkom 56 udgaver af *Jødisk Samfund*. Derfor er det gennemsnitlige antal af artikler, der relaterer sig til spørgsmålet om dannelsen af en jødisk stat 4,82.

Tabel 1: Tabellen viser antallet af Israel-relaterede artikler i bladet *Jødisk Samfund* i perioden 1946-1950.

Udgivelserne om Israel i JS havde forskellig karakter og formål i denne periode. Dels bragtes der jævnligt opdateringer om, og overvejelser over, de storpolitiske forhold. Hvad var sket siden sidste udgivelse, og hvordan vurderede man chancerne for oprettelsen af en jødisk stat? Derudover bragtes debatter og meningsudvekslinger blandt danske jøder, som kommenterede på både den offentlige og interne debat om staten Israel. Ydermere indløb der ofte nyheder fra jøder med dansk baggrund, der sendte opdateringer hjem fra Israel. Sidst men ikke mindst, blev der som en fast bestanddel i magasinet givet spalteplass til Keren Kajemeth Lejsrael – den danske Israelindsamling (fremover KKL) – og Women’s International Zionist Organization (fremover WIZO).

Selvom det nævnes indledningsvist, at JS er kendetegnet ved en bred og forskelligartet læserskare, var det nogle få personer, der havde særlig betydning for etableringen af den kollektive erindring og fortælling om staten Israels opståen. De to tabeller nedenfor viser, at der var nogle få forfattere og annoncører, der tegnede sig for en stor del af de Israel-relaterede indlæg.

Forfatter	Antal artikler om Israel
Redaktionen ¹⁰¹	104
Marcus Melchior	14
Magna Hartvig	8
Werner David Melchior	7
Torben Meyer	7
S. Friedman	4
Henrik Bonde-Henriksen	3
Julian Margolinsky	3
Jos. Kahn.	3
Mogens Kofod-Hansen	2
Poul Meyer	2
Georg Bartholdy	2

Tabel 2: Tabellen viser forfatterne bag det Israel-relaterede indhold. Der er kun medtaget forfattere som har fået trykt mere end ét indlæg i denne periode.

Annoncør	Annoncer
WIZO	20
Keren Kajemeth Lejisrael	16
Jødisk Syklub	6

Tabel 3: Tabellen viser, hvilke annoncører der bragte Israel-relateret indhold og i hvilket omfang.

Der skal blot kastes et hurtigt blik på tabellerne for at kunne konstatere, at det særligt er JS's redaktion, som tegner sig for de fleste artikler om emnet i denne periode. Indtil overrabbiner Max Friedigers død i april 1947, var Marcus Melchior redaktør på bladet. Melchior overtog Friedigers funktion som overrabbiner, mens Torben Meyer erstattede Melchior i rollen som bladets redaktør.¹⁰² Der eksisterer en del artikler om Israel fra specialets tidsperiode, som ikke er underskrevet med navn, men som må henføres til enten Melchior eller Meyer – bladets redaktører. Udover disse artikler uden tydelig afsender, bidrog de også med artikler og kroniker, som var underskrevet i deres egne navne, og derfor uden tvivl kan henføres til dem.

¹⁰¹ Dvs. enten Marcus Melchior eller Torben Meyer.

¹⁰² Denne overgangsperiode i MT, hvor nye roller skulle fordeles, fik den konsekvens, at magasinet måtte indstille sine udgivelser i ca. et halvt år i 1947.

Melchior med 14 artikler og Meyer med 7. Det er i alt 125 tekster om den jødiske stat, som på den ene eller anden måde kan henføres til Melchior og Meyer. Derfor kan man også med god grund betegne de to som betydningsfulde aktører i skabelsen af fortællingen om Israel i denne periode.

Udover Melchior og Meyer, var der også andre personer, som tegnede sig for en del af artiklerne om emnet. Det drejer sig bl.a. om Magna Hartvig og Werner David Melchior. Sidstnævnte var overrabbiner Marcus Melchiors søn. Begge rapporterede de om livet og tilstanden blandt jøder i Palæstina. Hartvig rapporterede typisk om det jødiske liv i Israel mens Werner Melchior sendte nyheder hjem om krigshandlinger og kampe mellem jøder og arabere. Sidstnævnte slog sig ned i Palæstina fra 1946, hvor han arbejdede som journalist. I starten udførte han opgaver for den dengang endnu illegale jødiske forsvarsstyrke Haganah.¹⁰³ Magna Hartvig og Werner Melchior var begge personer, som bakkede utvetydigt op om kampen for en jødisk stat.

Derudover tegnede foreninger som WIZO, Jødisk Syklub og Keren Kajemeth Lejisrael sig for en lang række annoncer, der opfordrede til at donere penge til godgørende formål blandt jøder i Israel. Hvordan disse organisationer bidrog til skabelsen af et narrativ om staten Israel, vendes der senere tilbage til. Det skal dog fremhæves her, at både WIZO og KKL var organisationer, der arbejdede for at fremme det zionistiske mål om en selvbestemmende jødisk stat i Palæstina. De tilskyndede jødisk indvandring til landet. Det forekommer uklart, hvorvidt spalteplassen til især KKL egentlig skal forstås som annoncer i klassisk forstand, som betales af indrykkeren. Annoncerne var ofte placeret centralt i bladet, modsat de mere almindelige reklameannoncer, som kunne findes bagest i bladet i stort antal. Ofte havde annoncerne karakter af artikler, og det tyder dermed på, at KKL har fået spalteplassen velvilligt givet af redaktionen.

Statistikken viser altså, at magasinet JS, som var både talerør og samlingspunkt for jøder med tilknytning til MT, i høj grad beskæftigede sig med dannelsen af staten Israel. Det var ikke et emne, der blev taget op i ny og næ. Danske jøder kunne hver måned læse om den nyeste udvikling. Antallet af artikler i JS om Israels etablering, giver grundlag for at konkludere, at

---

¹⁰³ Melchior, "Minoritet i Danmark eller majoritet i Israel?", s. 114-115.

dannelsen af en jødisk stat i Palæstina, var et centralt opmærksomhedspunkt blandt danske jøder i denne periode.

Derudover viser dette afsnit, at det var nogle få personer, som var centrale for skabelsen af fortællingen om staten Israel. Fortællingen i JS, blev primært skabt af personer og organisationer, for hvem etableringen af en jødisk stat var afgørende vigtigt. Som en understregning af den pointe fremhæves både Magna Hartvig og overrabbiner Marcus Melchior i *Mellem drøm og dilemma – Dansk Zionisme i 100 år* (2003), som personer med betydning for zionismens udbredelse i Danmark.¹⁰⁴ Især Marcus Melchior vil i det følgende blive citeret ofte, da han dels var forfatter til mange artikler, og dels besad han den mest fremtrædende position i den jødiske menighed i Danmark i en del af den tidsperiode, som specialet omhandler.

De følgende afsnit vil være kendetegnet ved et kvalitativt fokus på indholdet i narrativet om staten Israel. Som nævnt indledningsvist har jeg fundet det meningsfuldt at arbejde med to spor i fortællingen om Israel. Det første spor, eller aspekt, har *staten* Israel som omdrejningspunkt. Staten Israel var *redningen* for nødstedte og forfulgte jøder. En redning, som også danske jøder blev kraftigt opfordret til at bidrage til. Det anden aspekt drejer sig i højere grad om *individet* i Israel – statens jødiske *indbyggere*. Den nyoprettede stat blev en kilde til en ændret selvopfattelse og en stolthed over det jødiske folks formåen og fik således en identitetsmæssig betydning, der rakte ud over "blot" at være redning for de danske jøders trosfæller.

---

¹⁰⁴ Bach, *Mellem drøm og dilemma*, s. 24-26.

Analysekapitel 2: Israel - de lidende jøders redning

I perioden efter Anden Verdenskrig var der særligt to problematikker udenfor Danmarks grænser, som optog det dansk-jødiske mindretal. Før det første var der udsigten til oprettelsen af en jødisk stat i Palæstina, der, som ovenfor nævnt, ofte blev diskuteret i magasinet. For det andet blev der udgivet ikke få nyhedsartikler, der beskæftigede sig med de overlevende jødiske ofre for Anden Verdenskrigs jødeforfølgelser. Som dette afsnit viser, var det to sammenhængende problematikker.

Efter Anden Verdenskrigs afslutning kunne de danske jøder efter godt halvandet år som flygtninge i Sverige vende tilbage til Danmark. De var sluppet nådigere forbi nazisternes jødeforfølgelser, end det var tilfældet for mange andre jøder i Europa. Det havde været et stort chok at flygte til nabolandet og efterlade ejendele, arbejde og venner, men de fleste danske jøder kunne genoptage en forholdsvis almindelig tilværelse i Danmark efter krigen. De allerfleste danske jøder valgte at vende tilbage til, og blive boende i, Danmark efter krigen afslutning.¹⁰⁵

Uden for Danmarks grænser, var det langt fra alle jøder forundt at vende tilbage til en normal tilværelse. Mange af de jødiske flygtninge måtte udskifte en tilværelse i koncentrationslejrene med en tilværelse i flygtningelejr, da de ikke havde et hjem at vende tilbage til. Adskillige lande ønskede ikke at huse de store mængder jødiske flygtninge. Langt ind i 1946 var der stadig mere end 200.000 overlevende fra koncentrationslejre, der endnu var anbragt i lejre rundt omkring i Europa.¹⁰⁶ Det var de såkaldte "displaced persons". Også Østeuropa var plaget af store jødiske flygtningestrømme, som efter krigen søgte at finde tilbage til deres tidligere hjem.¹⁰⁷

Samtidig havde englænderne med indførelsen af hvidbogen i 1939 stærkt begrænset den jødiske indvandring til Palæstina. Det var et kvotesystem, som skulle sikre, at den jødiske indvandring til Palæstina skulle forløbe i så roligt tempo, at det ville lægge en dæmper på konflikten mellem jøderne og de arabiske indbyggere i området.¹⁰⁸ Under og efter Anden Verdenskrig (helt indtil staten Israels oprettelse), var Palæstina mere eller mindre lukket land for de jøder, der befandt sig i de europæiske flygtningelejre.

---

¹⁰⁵ Bak, *Da krigen var forbi*, s. 214.

¹⁰⁶ Arnheim, *Truet minoritet*, s. 397.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Kochavi, "The struggle against Jewish immigration", s. 146.

Efterhånden som tiden skred frem, og det store jødiske flygtningeproblem endnu ikke havde fundet en løsning, blev oprettelsen af en jødisk stat i stigende grad anset som den eneste løsningsmulighed. Det gjaldt både blandt danske jøder og i verdenssamfundet i det hele taget. Under et år efter Anden Verdenskrigs afslutning, bragte JS en artikel om Chaim Weizmann, der på dette tidspunkt var formand for World Zionist Organization. Han blev senere staten Israels første præsident. Om nødvendigheden af en jødisk stat udtalte Weizmann:

Naar vi har en jødisk Stat, kan vi føre Jøderne til et Land, hvor de kan føre en normal Tilværelse og ikke er Spøgelser. Vi maa ophøre med at være Spøgelser, vi vil være Kvinder og Mænd af Kød og Blod, som et normalt folk.¹⁰⁹

For Weizmann skulle oprettelsen af en jødisk stat tjene et helt bestemt formål. Staten skulle tage imod de mange jøder, som på dette tidspunkt manglede et hjem. Etableringen af en jødisk stat var ikke blot én mulig løsning på det jødiske flygtningeproblem – det var *løsningen*. Flere artikler i JS vidner om danske jøders forargelse over, at de jødiske displaced persons måtte forsætte tilværelsen i flygtningelejrene som følge af de britiske begrænsninger på den jødiske indvandring.¹¹⁰ Også Marcus Melchior betonedede oprettelsen af en jødisk stat som løsningen på det jødiske flygtningeproblem:

Man kan unde Jøderne, at der for en Gangs Skyld er et Sted, hvor de kan kæmpe for deres Ret. Naar man nu i Aarevis har maattet vænne sig til at kombinere Begreberne Jøder og Gaskamre, og naar man indtil Bristepunktet er blevet mættet med Beretninger om, hvorledes Jøder i Millionvis har været værgeløst Slagtekvæg for Bøddler og Forbrydere, saa kan man - al personlig Modvilje mod Ulovligheder og voldelige Metoder til Trods - ikke undlade at mene, at der er høj Luft over Begivenhederne i Palæstina.¹¹¹

Ovenstående citat af Marcus Melchior var en kommentar til de verserende kampe i Palæstina mellem jøder, arabere og englændere. Visse jødiske grupperinger var i 1946 begyndt at tage

---

¹⁰⁹ "Professor Weizmann for Undersøgelseskommissionen", JS, april 1946 (nr. 4), s. 1.

¹¹⁰ Nogle eksempler på disse artikler: "Palæstina", JS, maj 1946 (6), s. 5. Og Melchior "Palæstina", JS, august 1946 (9), s. 4-7.

¹¹¹ Melchior, "Et par borgerlige Ord", JS, juli 1946 (nr. 8), s. 1.

hårde midler i brug i kampen for selvstændighed. Den jødiske guerillabevægelse Irgun udførte i perioden flere terrorangreb mod de britiske myndigheder i Palæstina. I indlægget i JS artikulerede Melchior et ønske om, at en kommende jødisk stat skulle være en sikker havn, for de mange jødiske flygtninge. Sabotagen sattes ind for at *muliggøre indvandring og forhindre voldelig uretfærdighed*, som Melchior formulerede. Det grænsede til en indirekte retfærdiggørelse af den jødiske terror.¹¹² Den kommende overrabbiner opfattede, og fremstillede, altså også den kommende jødiske stat, som løsningen på de jødiske flygtninges problemer. Sammenkædningen mellem det jødiske flygtningeproblem og oprettelsen af en jødisk stat gik igen i flere artikler i perioden.¹¹³

JS var som nævnt kendetegnet ved indsamlingsannoncer til forskellige godgørende foreninger. Især KKL, som opkøbte jord i Palæstina for de indsamlede penge, annoncerede ofte for deres sag i magasinet indtil Israels oprettelse i maj 1948. Den opkøbte jord skulle være *det jødiske folks fælleseje*, som de udtrykte det i magasinet.¹¹⁴ Ligesom Weizmann anså KKL oprettelsen af en sikkert funderet og selvbestemmende jødisk stat, som den afgørende løsning på det jødiske flygtningeproblem.

Kun eet Land venter dem, kun eet Land ønsker at aabne Portene paa vid Gab, hjælpe dem til at
glemme de Rædsler, de har gennemgaaet, og til at opbygge et Liv som frie, arbejdende
Mennesker.¹¹⁵

Det ene aspekt i fortællingen om Israel, var altså stærkt knyttet til det jødiske flygtningeproblem – oprettelsen af en jødisk stat var *løsningen*. Men som følgende afsnit viser, blev oprettelsen af en jødisk stat ikke blot fremstillet som løsningen på de jødiske flygtninges ulykkelige situation. Den blev ligeledes fremstillet som de danske jøders medansvar; et fællesjødisk ansvar. Logikken bag den stærke opfordring til de danske jøder om at støtte staten Israel er følgende afsnits omdrejningspunkt.

---

¹¹² Ibid.

¹¹³ Følgende er blot få eksempler på artikler, hvor løsningen af det jødiske flygtningeproblem, forbindes med oprettelsen af en jødisk stat. Melchior, "Ret og Uret i Palæstina", JS, oktober 1946 (11), s. 6-7 og Melchior, "Zionisme og Flygtninge", JS, december, 1946 (13), s. 4-6.

¹¹⁴ "Keren Kajemeth Lejisrael, JS, marts 1946 (1), s. 6.

¹¹⁵ "Keren Kajemeth Lejisrael, JS, marts 1946 (2), s. 7.

Et fællesjødisk ansvar

Ingen forlanger, du skal rejse til Palæstina for at blive.

Du er dansk og du har borgerret i dette land.

Men du er også jøde, og i dag føres kampen for jødedommen i Israel.

I dag er din plads i Israel i HAGANAHS rækker.

Slut dig til HAGANAH!¹¹⁶

Ovenstående citat er et udpluk fra en løbeseddel udarbejdet af den hemmelige forening Kadimah. Kadimah var den forening, som uddannede danske jøder til væbnet kamp for en jødisk stat i Palæstina, som nævnt i den historiske redegørelse. I citatet udtrykkes en stærk opfordring til de danske jøder om at drage i kamp for Israel. Det var hverken en opfordring som MT delte, og heller ikke i JS bragtes der opmuntringer til at tilslutte sig den væbnede kamp. De opfordringer, der fandtes i JS, omhandlede i stedet økonomisk støtte. Selvom der er tale om opfordringer til forskellige typer af opbakning til Israel, er det påfaldende, at også artikler og annoncer i bladet JS var kendetegnet af samme logik, som ovennævnte flyer var et udtryk for. Det forpligtede at være jøde. Israel, og statens velbefindende, blev i trossamfundets magasin italesat som et fællesjødisk ansvar. Nedenstående afsnit bringer en række eksempler på nogle opfordringer til især økonomisk støtte, som rummer en stærk betoning af den fællesjødiske forpligtelse.

Som nævnt trykte KKL ofte artikler og annoncer i JS i forsøget på at indsamle penge til jordopkøb i Palæstina. Især indtil oprettelsen af staten Israel i 1948 var organisationen en betydelig faktor i skabelsen af fortællingen om den jødiske stat, grundet deres hyppige tilstedeværelse på siderne. Nedenstående er et eksempel fra en KKL-annonce i april 1946.

For at naa dette [mål om en stor pengegave, der kan bruges til jordopkøb i Palæstina, red.] maa der kunne paaregnes Hjælp fra alle Jøder, og ganske særligt fra Jøderne i de Lande, som er kommet helskindet eller næsten helskindet gennem krigen. [...] "K.K.L. indskærper: Husk den daglige Femøre i den blaa Bøsse."¹¹⁷

¹¹⁶ Gengivet i: Arnheim & Levitan, *Politik, diplomati og den hjælpende hånd*, s. 82.

¹¹⁷ Schwarz, "K.K.L.'s Opgaver i den nærmeste Fremtid", *JS, april 1946* (3), s. 7.

KKL kørte en kampagne frem til staten Israels etablering, hvor der solgtes blå indsamlingsbøsser til danskere, der ønskede at samle ind til ovennævnte formål. Hensigten var, at bidragsyderne dagligt skulle lægge en femøre i indsamlingsbøssen. Derfor spurgte KKL ofte læserne af JS, om de havde *husket deres daglige femøre?* Eksempler på indsamlingskampagnerne, kan ses nedenfor¹¹⁸.

Lidt Snak om den Blaa ...

De har sikkert straks gættet, at den Blaa ikke kan være noget andet end Keren Kajemeths populære Palæstinabøsse, som De har staaende i Deres Hjem. For det kan vel næppe tænkes, at De ikke har en saadan Bøsse og saaledes ikke er med til at indsamle Penge til Genopbygningsarbejdet i Palæstina. Hvis det virkelig er Tilfældet, bør De straks sætte Dem i Forbindelse med K. K. L. Komitéen (Adr. Keren Kajemeth Lejisrael's Danske Landskomité, Vognmagergade 7, Kbhvn. K., Telf. Central 13252), som da hurtigst muligt vil sørge for, at De faar en saadan Bøsse tilsendt.

K.K.L.'s Medarbejdere tømmer den ved Besøg i Deres Hjem 4 Gange aarligt, og De kender sikkert K.K.L.'s Motto: »Husk den daglige Femøre i Den Blaa Bøsse«. Hvis hver jødisk Husstand i Danmark fulgte dette Motto, vilde K.K.L. alene gennem Bøsserne kunne indsamle Kr. 25.000,00 aarligt til Køb af Jord i Palæstina.

Men selvom De husker at lægge den daglige Femøre i Bøssen, byder der sig alligevel mange andre Lejligheder, ved hvilke De passende kunde betænke den.

DE BLAA BØSSER,
der burdes findes i ethvert jødisk Hjem. Hvis enhver jødisk Familie i Danmark havde en saadan Bøsse og hver Dag vilde lægge blot 5 Øre i den, saa kunde de danske Jøder ved Hjælp af dette ene Indsamlingsmiddel aarligt skænke det jødiske Folk over Kr. 25.000,00 til Jordkøb i Palæstina, og saaledes hjælpe med til at skabe Hjem og Fremtid for Europas hjemløse Jøder.

Figur 1 og 2: To udklip af KKL-annoncer, som italesætter den jødiske flygtningesituation og den dansk-jødiske forpligtelse til at bidrage til dens løsning.

Som eksemplerne viser, italesatte KKL indsamlingen til jødiske flygtninge som værende almenjødisk pligt. Sætninger som: *"De blå bøsser, der burde findes i ethvert jødisk hjem"* og: *"det kan vel næppe tænkes, at De ikke har en saadan Bøsse, og således ikke er med til at indsamle Penge til Genopbygningsarbejdet i Palæstina"*, rummer en klar forståelse af, at der var tale om en fællesjødisk forpligtelse. I januar 1948 bragte JS et interview med KKL's danske sekretær Bella Katzenstein. Om sit arbejde skrev hun:

¹¹⁸ De nedenstående annonceudklip er hentet fra henholdsvis "Keren Kajemeth Lejisrael", JS, marts 1946 (1), s. 6 og "Lidt snak om den blå", JS, januar 1947, (1), s. 23.

Jeg arbejder blot paa at overflødiggøre mig selv - eller for at være alvorlig - jeg ønsker at være med til at gøre K.K.L. til en væsentlig Faktor i enhver Jødes Liv, saaledes at han regner med Fondet og i sit Budget afsætter et fast, aarligt Beløb til dette Formaal, ligesom man afsætter Beløb til Skat, Husleje, Beklædning o.l. For alle maa forstaa, at det gigantiske Arbejde, som det vil kræve at udvikle den nye jødiske Stat, maa fordre enhver Jødes Indsats efter bedste Evne. Der skulde ikke behøves noget Oplysningsarbejde for at gøre dette forstaaeligt, og den Dag, da enhver Jøde her i Danmark er klar over det, ja, den Dag har jeg altsaa overflødiggjort mig selv.¹¹⁹

KKL, som fik spalteplass i hver udgave af JS, talte altså ganske åbent om, at det måtte ligge alle jøder på sinde, at bidrage til etableringen af den kommende jødiske stat. Retorikken var stærkt disciplinerende og udstak en retning for, hvordan enhver jøde *burde handle*.

Denne forpligtelse blev begrundet på forskellig vis. Et af argumenterne byggede på de danske jøders privilegier set i lyset af andre jødernes trængsler. De danske jøder, der selv havde modtaget hjælp i nødens stund i oktober 1943, forventedes nu at bruge af deres midler til at hjælpe andre jøder, der befandt sig i en langt værre position. Der blev appelleret til de danske jøders samvittighedsfølelse. I *burde* hjælpe.

Vi maa tænke paa dem, der er tilbage, og som overlevede Rædslerne; tænke paa alle dem, der nu kryber frem fra deres Skjulesteder. Disse hjemløse Jøder i Europa maa bringes til Palæstina, hvor de kan leve frit sammen med andre Jøder og genvinde deres Sundhed og atter finde frem til en normal Livsførelse. Dér og kun dér er deres Hjem. Skal vi danske Jøder staa tilbage for vore engelske Troesfæller, som jo ogsaa i saa høj Grad har baaret Krigens Byrder? Nej, ogsaa vi er os vort Ansvar bevidst og vil ved at støtte Keren Kajemeth Lejisraels Danske Landskomite, hjælpe med til at skaffe et Hjem for de hjemløse – i Palæstina (...) Kun eet Land venter dem, kun eet Land ønsker at aabne Portene paa vid Gab, hjælpe dem til at glemme de Rædsler, de har gennemgaaet, og til at opbygge et Liv som frie, arbejdende Mennesker."¹²⁰

---

¹¹⁹ "Interview med Bella Katzenstein", JS, januar 1948 (1), s. 22.

¹²⁰ "Keren Kajemeth Lejisrael", JS, marts 1946 (1), s. 7.

KKL-teksten er endnu et eksempel på at staten Israel blev fremstillet som løsningen på det jødiske flygtningeproblem. Samtidig er det et udtryk for, at der ifølge KKL påhvilede de danske jøder en dobbelt forpligtelse. De var både forpligtet på at hjælpe, fordi de selv var jøder. Og så var de i ekstra grad forpligtet, fordi de havde klaret sig igennem krigen i stort set god behold.

Det er en argumentation, der vidner om et forestillet lidelseshierarki. De jøder, som havde lidt mest, kunne kræve andres hjælp. Historikeren Sofie Lene Bak har i bogen *Ikke noget at tale om* (2010) vist, at det kendetegnede de danske jøder i perioden, at de ikke talte højt om deres oplevelser som flygtninge under krigen. Det kunne jo ikke sammenlignes med andre jødernes lidelser, var holdningen blandt mange danske jøder – ”vi overlevede jo...”.¹²¹ Logikken bag KKL’s danske afdelings indsamlingskampagner vidner både om et oplevet lidelseshierarki blandt danske jøder og om en indirekte udtrykt *survivor’s guilt* – en skyldfølelse over at have overlevet. Uanset hvilke skræmmende oplevelser de havde haft under flugten og hvor meget eksilet havde slidt på deres nerver, kunne det ikke sammenlignes med, hvad der var overgået andre jøder i Europa.¹²² Dette forhold blev anvendt i forsøget på at mobilisere midler gennem indsamlingskampagnerne.

Italesættelsen af de danske jødernes forpligtelse overfor det jødiske flygtningeproblem, blev ikke kun adresseret af KKL. Også professor Erik Warburg, som var formand for Indsamlingen til Støtte for Jødernes Forsvarskamp, slog til lyd for, at det måtte være dansk-jødisk pligt, at bakke op om kampen for en jødisk stat. Det gjorde han i artiklen *I Anledningen af Indsamlingen* som blev bragt i juli 1948, mens kampene mellem de israelske og arabiske styrker udspillede sig. Det er interessant, at Warburg i selv samme indlæg betegner sig selv som emanciperet (assimileret) jøde, der ikke tidligere har: ”*deltaget aktivt i MT’s Organisation eller udadvendte Handlinger*”. Udsigten til oprettelsen af en jødisk stat havde ført til en ny opmærksomhed mod hans jødiske baggrund. Warburg skrev:

---

¹²¹ Bak, *Ikke noget at tale om*, s. 202.

¹²² *Ibid*, s. 203.

Jeg mente, at dette Standpunkt, maatte være ganske klart for de danske Jøder, der for faa Aar siden lærte, hvad velvillige Medborgeres modige og opofrende Hjælp betød for Jødernes Skæbne og Redning. Naar de danske Jøder nu støtter Israels Befolkning, er det ikke, fordi de føler sig mindre knyttede til Danmark end andre danske Borgere, men de viser blot, at de ikke er mere ufølsomme overfor Mennesker, med hvem de har fælles Afstamning, end den danske Nation var overfor sine jødiske Medborgere.¹²³

At de danske jøder var undsluppet Anden Verdenskrig i nogenlunde behold, betød altså – også ifølge Warburg – at der påhvilede de danske jøder en større forpligtelse. De måtte med taknemmelighed ihukomme, hvorledes de selv var blevet reddet af deres landsmænd nogle år forinden. Netop derfor måtte de danske jøder også rette blikket mod Palæstina og bidrage til den jødiske kamp for en stat. Det er selvsagt svært at undersøge, hvordan denne fremstilling af oprettelsen af den jødiske stat som fællesjødisk ansvar blev modtaget af danske jøder, men det er ikke desto mindre den forståelse, som prægede en stor del af indlæggene om emnet, og som fik plads i MT's magasin i denne periode.

Israel - nyt hjemland for danske jøder?

Særlig skal enhver Jøde i Verden være klar over, at det er for ham og for alle andre Jøder, at disse Ofre bringes - ikke blot for Jischuw'en.¹²⁴

Ovenstående citat fremgik på JS's forside i maj 1948 og var en del af artiklen "Palæstina og Krigen". Citatet var en del af en beretning fra en israelsk jøde, som berettede om de jødiske ofre i kampen for deres egen stat. Hun var af den holdning, at de jødiske ofre, der blev bragt i kampene mellem jøder og arabere, havde betydning for alle verdens jøder. Der kæmpedes ikke kun for de jøder, der allerede opholdt sig i Israel. Det drejede sig om et større formål.

Ovenstående afsnit om Israel som en fællesjødisk forpligtelse kan umiddelbart give indtrykket af, at også de danske jøder følte sig omfattet af dette formål. Men var det sådan det forholdt sig? Blev staten Israel italesat som potentielt nyt hjemland for danske jøder, eller skulle

---

¹²³ Warburg, "I Anledning af Indsamlingen", *JS*, juni 1948 (6), s. 4.

¹²⁴ "Palæstina og Krigen", *JS*, maj 1948 (5), s. 1.

staten Israel blot agere sikker havn for de nødstedte jødiske flygtninge? Sagt med andre ord: Vidner denne fortælling om Israel som *redningen*, om en ændret tilknytning til Danmark for de danske jøder?

På den ene side gav danske jøder udtryk for en stærk identifikation med jøderne i Israel, som de ovenstående afsnit bringer eksempler på. Der udtryktes en fællesskabsfølelse, som også kom til udtryk, da JS's redaktion indrykkede en artikel med overskriften *Nu er Landet vort*, som reaktion på FN's delingsplan i november 1947, hvor oprettelsen af den jødiske stat formelt blev vedtaget af verdenssamfundet.¹²⁵

Vi faar det nationale Hjem, som man i tredive Aar har lovet os, som vi religiøst, historisk, juridisk og menneskeligt altid har haft Krav paa, som vi har kæmpet og lidt for og som vi ingensinde har savnet saa bitterligt som i den sidste halve Snes Aar. Landet er vort. Den jødiske Stat er en Realitet.

Tusinder af ulykkelige Troesfæller ser et Lys blive tændt, Ser et Haab stige frem.¹²⁶

Redaktionens artikel emmede af begejstring, og gennem ordene *vi* og *vort* udtryktes en høj grad af identifikation med projektet. Derigennem blev der givet udtryk for, at oprettelsen af staten Israel var alle jøders anliggende; at det også havde betydning for danske jøder. Det var også den holdning, som redaktionen artikulerede to måneder forinden, da de i artiklen "Vort største Nytaarsønske" skrev, at oprettelsen af en jødisk stat måtte være *det første Nytaarsønske for Jøder Verden Over*.¹²⁷ Kampen for en jødisk stat blev beskrevet som en *altruistisk kamp, Verden næppe forhen har skuet*. Det var en kamp, som *født af Afslaget paa Kravet om at aabne Landet (Israel, red.) for de Hjemløse, for alle dem, der endnu staar udenfor*.¹²⁸ Der blev givet udtryk for en stærk identifikation med – og opbakning til – den jødiske kamp for en stat.

At oprettelsen af Israel blev beskrevet som en fælles sag, kom også til udtryk ved, at de nødstedte jøder ikke kun blev betegnet som *troesfæller*. Udtryk som *det jødiske folk*, som man blandt danske jøder tidligere havde været påpasselige med at benytte jf. de indledende afsnit,

---

¹²⁵ "Nu er Landet vort", JS, december 1947 (7), s. 3.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ "Vort største Nytaarsønske", JS, september 1947 (4), s. 3.

¹²⁸ Ibid.

blev også brugt, når der henvistes til de ikke-danske jøder. Under overskriften *Palæstina* skrev den daværende redaktør Marcus Melchior således om forventningen til oprettelsen af en jødisk stat.

Det jødiske Folk vil gøre godt i, ikke af Døgnets skiftende Begivenheder at lade sig forlede til at udviske Sansen for historisk Retfærdighed. Ved at give os et jødisk Palæstina har Zionismen skabt et Lægemiddel for det i Europa bedøvede jødiske Folk og et Haab for Fremtiden. Uden dette vilde jødisk Liv, jødisk Aand og Kultur - den samme, der i grænseløst Omfang har beriget og paa ny skal berige Verden - være viet til Undergang.¹²⁹

Citatet rummer flere interessante aspekter og udtrykker bl.a. en forståelse af, at etableringen af en jødisk stat var af central betydning for jødisk åndsliv. Her er det imidlertid udtrykket, *det jødiske folk*, der er interessant, da det er endnu et aspekt, der vidner om en samhørighedsfølelse med det jødiske projekt i Palæstina. Ovenstående er blot en af flere artikler om emnet, der via brugen af udtrykket *det jødiske folk*, identificerede sig med jøder uden for Danmarks grænser – ikke mindst jøderne i Israel.¹³⁰

På trods af denne identifikation med projektet i Israel, er der ikke desto mindre grund til at fastholde, at Israel ikke blev fremstillet som, eller forstået som, et nyt hjemland for de danske jøder. Det var kun Magna Hartvig, som selv opholdt sig i Israel, der tilskyndede danske jøders immigration til Israel i JS.¹³¹ Brugen og betoningen af det jødiske folk, synes i de fleste tilfælde at være funderet på et oplevet lidelsesfællesskab, med alle verdens jøder; derimod antydede det ikke en mindre grad af tilknytning til Danmark.

Berlingske Tidendes redaktør Franz V. Jessen problematiserede i et debatindlæg den tiltagende brug af udtrykket *det jødiske folk*. Der eksisterede ikke et sådant, mente han, og udtrykket udgjorde en grobund for antisemitisme. *For Jødernes egen Skyld maa Paastanden om deres Eksistens som Nationalitet afvises. Den danner et af Vulgær-Antisemitismens giftigste*

---

¹²⁹ Melchior, "Palæstina", JS, august 1946 (9), s. 7.

¹³⁰ Som eksempler på denne påstand kan nævnes redaktionens artikel "Delingen – en Chance?", JS, februar 1947 (2), s. 1; Sprung, "David Gurion" JS, februar 1947 (2), s. 20 og Melchior, "Kampen er ofrene værd", JS, august 1948 (1), s. 4.

¹³¹ Holdningen kom bl.a. til udtryk i: Hartvig, "Et brev om Zionismen og Assimilation", JS, september 1948 (9), s. 8-9. Her argumenterede hun for, at alle danske jøder, der betegnede sig selv som zionister, burde flytte til Israel og hjælpe med at opbygge landet.

Vaaben, skrev han.¹³² Marcus Melchior svarede Jessen i et debatindlæg, hvor han præsenterede sin egen definition af det jødiske folk.

Eksisterer der et jødisk Folk? Spurgte, og spørger, Redaktøren (Jessen, red.) Det jødiske Folk, i denne sammenhæng dets overvejende Flertal, siger Ja. (...) Selv synes jeg, det vil være naturligt at acceptere det jødiske Folks egen definition. Bevidstheden om gammel Glans, Fællesskab i religiøse Anskuelse og Skikke, et udbredt Fællesskab i Afstamning og – navnlig – i 2000-aarig Forfølgelse og Lidelse har knyttet Jøder til hinanden (...)¹³³

Melchior's definition af *det jødiske folk* byggede altså på både fælles historie, religion og kultur. Derudover blev lidelsesfællesskabet også nævnt som en vigtig komponent i forståelsen af det jødiske folk. Dette lidelsesfællesskab havde fået en ny betydning i lyset af Anden Verdenskrig – også i Danmark. Den tidligere omtalte Sofie Lene Bak skriver, at krigens begivenheder, for nogle danske jøder, blev *begyndelsen på en ny bevidsthed om slægt og skæbnefællesskab*.¹³⁴ Italesættelsen af *det jødiske folk* og *lidelsesfællesskabet* i bladet JS vidner også om denne pointe. Israel italesattes ikke som et nyt hjemland for de danske jøder, som var taknemmelige for at bo i netop Danmark, men som en tiltrængt redning for de jødiske lidelsesfæller.

På trods af den åbenlyse begejstring over staten Israels oprettelse havde overrabbiner Melchior ikke til hensigt at ændre de danske jødernes tilknytning til den danske stat. Selv om Melchior må siges at have spillet en aktiv rolle i at forme den dansk-jødiske holdning til Israel, slog han ikke desto mindre selv til lyd for, at der ikke skulle være noget facit på, hvordan tilknytningen til den nyopståede stat skulle tage sig ud for den enkelte jøde:

I det her sagte betegnes Palæstina rigtignok som et "aandeligt Centrum". Men det maa være ganske klart, at det er den Betydning, Palæstina til sin Tid vil faa for Jøderne uden for Palæstina, idet det da maa overlades den enkelte at afgøre, i hvor høj Grad han vil føle sig knyttet til dette Centrum.¹³⁵

---

¹³² "Nationalitet og Zionisme", JS, marts 1948 (3), s. 4.

¹³³ "Ibid.

¹³⁴ Bak, *Ikke noget at tale om*, s. 176.

¹³⁵ Melchior, "Assimilation", JS, oktober 1946 (11), s. 3-4.

I maj 1950 bragte redaktionen en artikel angående forholdet mellem verdens jøder (diasporaen) og Israel, hvor man forholdt sig til zionismens rolle på den anden side af staten Israels oprettelse. Skulle man nu arbejde på alle jøders tilbagevenden til Israel, eller skulle man i stedet styrke det jødiske liv i diasporaen? Redaktionen argumenterede for sidstnævnte mulighed:

Størstedelen af jøderne i udlandet vil med en ganske naturlig interesse følge begivenhederne i Israel, og kaldes der på hjælp af den ene eller andet art, vil de overveje at yde støtte, fordi de ved, at den nye stat er af vital betydning for mange trosfæller. Men den samme størstedel vil ikke engang efter en mærkbar propaganda kunne præpareres til at skifte fædreland, ikke kunne se nogen fornuftig begrundelse dertil og ikke behøve at tage nogen personlig stilling til det nye forhold.¹³⁶

Der er intet i kildematerialet, der tyder på, at de danske jøder følte sig mindre danske end tidligere, eller at de for den sags skyld betragtede staten Israels oprettelse som værende et nyt hjemland for dem i tiden efter Anden Verdenskrig. På trods af en klar identifikation med staten Israel og dens jødiske indbyggere blev Israel primært italesat som værende til for andre jøder – dem for hvem Anden Verdenskrig havde ført til en tilværelse som hjemløse. Men oplevelsen af den skæbne, som overgik verdens jøder under krigen, og som potentielt kunne have ramt dem selv, resulterede i en stærk betoning af fællesskabet med de jøder, der boede uden for Danmarks grænser – især dem i Israel.

Delkonklusion

Dette analysekapitel har vist, at der op til Israels etablering blandt danske jøder blev dannet en stærk fortælling om Israel, som løsningen på de lidende jøders problemer. Især KKL var en betydelig aktør i skabelsen af denne fortælling, og de fik givet betydelig spalteplass af JS's redaktion. Israel blev fremstillet som løsningen på det konkrete jødiske flygtningeproblem, ligesom den jødiske stat også for fremtiden kunne fungere som sikker havn for de jøder, som

---

¹³⁶ "Af tvang og i frihed", *JS*, maj 1950 (5), s. 3.

ville slå sig ned i et land uden antisemitisme. Derudover italesattes flygtningeproblemet og dens løsning som en fællesjødisk sag. Ansvar for økonomisk støtte hvilede tungere på de danske jøder, som for størstedelens vedkommende havde overlevet krigen.

Nutidig diaspora-forskning anser den jødiske oplevelse af lidelsesfællesskabet som helt afgørende for diasporaens jøders opbakning til Israel. Det var Anden Verdenskrig, der for alvor forvandlede jøder til zionister, skrev eksempelvis Danny Ben-Moshe i "The New Anti-Semitism" (2007).¹³⁷ Selvom tilknytningen til Danmark som hjemland forblev uændret, har dette kapitel vist, at også danske jøder oplevede - og italesatte - sig selv som en del af et sådant globalt lidelsesfællesskab, og at dette blev brugt som en vigtig komponent i mobiliseringen af opbakning til Israel. I perioden betonedede danske jøder fællesskabet med de jøder, der for alvor havde lidt under Anden Verdenskrig, for hvem Israel var *redningen*.

Nedenstående kapitel beskæftiger sig med det andet aspekt i fortællingen om Israel blandt danske jøder i efterkrigstiden. Det var fortællingen om *individet* i Israel - "den nye jøde". Kapitlet viser, at Israel blev fremstillet som mere end blot et humanistisk hjælpeprojekt for hjemløse jøder. På sin vis er det et modsatrettet aspekt i fortællingen, end den lidelseshistorie, som nærværende kapitel har fokuseret på. Alligevel er det to dele af fortællingen, der griber ind i hinanden. For oprettelsen af staten Israel markerede samtidig et brud med den jødiske lidelseshistorie, der har været nærværende kapitels fokus. Næste kapitel beskæftiger sig med den nye fortælling om jøder, som oprettelsen af staten Israel blev en katalysator for. Der blev blandt danske jøder udviklet en stærk idealistisk fortælling om Israel, som også fik betydning for danske jødernes selvforståelse. Staten Israels oprettelse og de begivenheder, der knyttede sig dertil, blev symbolet på alt, hvad man tidligere ikke havde forbundet jøder med. Kampgejst, rå vilje, innovation, m.m. I Israel boede "den nye jøde".

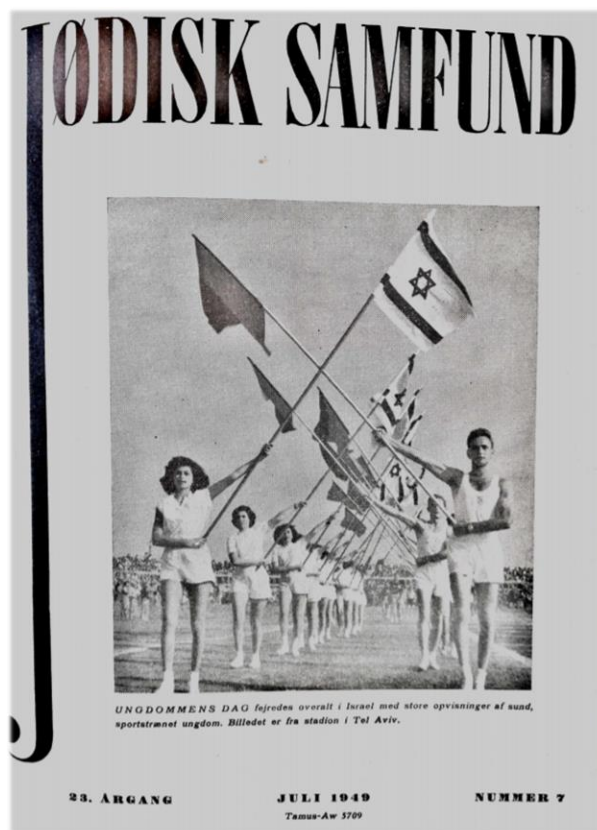
¹³⁷ Ben Moshe, "The New Anti-Semitism", s. 9.

Analysekapitel 3: Israel - en kilde til jødisk stolthed

Nedenfor er der bragt to forsidebilleder fra JS. Fra 1949 blev magasinet layout opdateret, og den tidligere blanke forside blev derefter prydet med billeder. Det er i sig selv sigende for den dansk-jødiske opmærksomhed mod Israel, at størstedelen af disse forsidebilleder i specialets tidsperiode, var fotografier fra netop Israel. Den nyligt oprettede jødiske stat blev altså også visuelt præsenteret – og det endda på forsiden i størstedelen af tilfældene. Nedenstående forsider fremhæves her, da de sætter rammen for den pointe, som dette kapitel koncentrerer sig om; at staten Israels oprettelse resulterede i en ny fortælling om jøder – en fortælling, som fik identitetsmæssig betydning for jøder i Danmark.

Figur 3: Jødisk Samfunds forside fra april 1949.

Figur 4: Jødisk Samfunds forside fra juli 1949

Billedet til venstre viser en pilot fra det nyligt etablerede israelske luftvåben, og billedteksten lyder:

TYPE FRA ISRAEL. Arbejdet, krigen og livsforholdene i det hele taget, skal have skabt nye, friske typer indenfor jøderne. Her ses et af det første medlemmer af Israels luftvåben – en smuk bekræftelse på denne påstand.¹³⁸

Billedet til højre viser en idrætsopvisning i Tel Aviv, og er akkompagneret af denne billedtekst:

UNGDOMMENS DAG fejredes overalt i Israel med store opvisninger af sund, sportstrænet ungdom. Billedet er fra stadion i Tel Aviv.¹³⁹

Billederne og billedteksterne er sigende for den fortælling, som blev skabt om den jødiske stat, og ikke mindst dets jødiske indbyggere, i årene omkring dens oprettelse. Det er en idealistisk fortælling om en nation, der tog sagen i egen hånd, tæmmede vild natur og overlevede barske forhold. Dette kapitel dykker ned i forskellige aspekter af denne fortælling. Der fokuseres især på beskrivelsen af de israelske jøders hårde arbejde og innovative tilgang til landbrug, ligesom Israels militære sejre inddrages.

Innovation og hårdt arbejde

Mange af de jøder, der indvandrede til Palæstina fra 1900-tallets begyndelse frem til staten Israels dannelse, måtte kæmpe for at få tilværelsen til at fungere. Der var endnu ikke en stat med et socialt sikkerhedsnet, som kunne forsørge de mange tilrejsende. I stedet sluttede de indvandrede jøder sig sammen i kibbutzer – i landbrugskollektiver – hvor man sammen opdyrkede jorden, klarede det daglige arbejde og passede hinandens børn. Derigennem formåede de jødiske indvandrere at opdyrke og kultivere store stykker land. Innovation og nye opfindelser gjorde det muligt at kultivere landet, der bestod af store områder med sand og ørken, og som i størstedelen af året var kendetegnet ved et tørt og varmt klima. De jødiske

---

¹³⁸ *JS*, april 1949 (4), s. 1.

¹³⁹ *JS*, juli 1949 (7), s. 1.

bosættere opfandt bl.a. kunstvandingsmetoder, hvor man med små mængder vand kunne opdyrke den tørre jord.¹⁴⁰

Det hårde arbejde, der bestod i at opdyrke jorden, de nye opfindelser og måden at organisere sig på, blev også en kendt og udbredt fortælling i Danmark. Tit og ofte bragte JS nyheder fra landbrugsarbejdet i Israel, og Magna Hartvig rapporterede i flere omgange fra livet i de jødiske kibbutzer.¹⁴¹

Det var ikke kun Hartvig, der beskæftigede sig med det jødiske liv i Palæstina. I oktober 1948 bragte JS en artikel med billeder fra Herbert S. Sonnenfelds bog *Palestine - Land of Israel* (1948). Selve artiklen, var skrevet af redaktionen selv. I artiklen blev der fremhævet to vidnesbyrd af de franske rejsende, Pierre Loti og Abraham Kuyper, som begge rejste gennem Palæstinaområdet i starten af 1900-tallet. De beskrev landet som liggende øde hen, og ifølge de to rejsende, var det et land i forfald. Blot årtier senere, havde jødisk pionervirksomhed vendt situationen på hovedet, mente JS's redaktion:

Kun et mirakel - og dette mirakel skete! Vi skal ikke her i tørre tal opremse, hvad den jødiske indsats gennem 30 år har præsteret her, og hvordan klippeegnene er blevet til kornmarker og sandstrækninger til byer, hvordan sundhed har afløst sygdom og død, hvordan handel og industri har skabt velstand, hvordan en helt ny og frigjort jødisk generation er vokset op i dette land, en generation, der står ghettoens forkuede, forkrøblede, angstfulde indbyggere så fjernt, at man næppe fatter, at der kun ligger en generation i mellem.¹⁴²

Jødernes indsats blev fremstillet som mirakuløs. På ganske få år havde de, ifølge artiklens forfatter, fuldstændig forandret det land, som araberne havde ladet gå i forfald. Det var ikke blot de ændrede ydre forhold i landet, som blev betegnet som en mirakuløs forandring. For forfatteren var det også en gåde, at de tidligere undertrykte europæiske jøder, og deres efterkommere, var de drivende kræfter i denne udvikling. Det var ikke blot landet, der havde

---

¹⁴⁰ Tal, *Pollution in a Promised Land*, s. 201-202.

¹⁴¹ Blandt andet i artiklerne, "Tanker under Vaabenhvilen", JS, august 1948 (8), s. 4-5 og "Israel og indvandrerne", JS, februar 1949 (2), s. 16-17.

¹⁴² "Israel i billeder", JS, oktober 1948 (10), s. 13.

undergået en gennemgribende ændring - det var også tilfældet med den jødiske befolkning i landet.

Mogens Kofod-Hansen, der var mangeårig krigs- og udenrigskorrespondent fra Berlingske Tidende, var også enormt imponeret af den jødiske bedrift, som han mente adskilte sig fra den mangel på arbejdsmoral og initiativ, som var gældende for de omkringliggende arabiske stater. I slutningen af 1947 skrev han følgende i JS:

Naar man besøger Palæstina og den tilstødende Mellemøstlige Verden, naar man ser Forskellen mellem det gamle og døsende, fattige og feudale, orientalske Samfundssystem, der under Islams Lederskab ikke har store Betingelser for effektive Fremskridt, og det nye, moderne og hastigt udviklende zionistiske Samfund, forekommer Synspunktet at have endnu større Vægt. Det er den jødiske indsats i højere Grad end noget andet, i langt højere Grad end Stormagternes Indblanding og Orientalernes Plagiat af vestlig Civilisation, der er det nære og mellemste Østens Fremtid.¹⁴³

Jødernes indsats var ifølge Kofod-Hansen intet mindre end revolutionerende, når man sammenlignede med de omkringliggende arabiske stater. Det var langt fra alle de artikler, som beskæftigede sig med de israelske jøders arbejdsmoral, som inddrog de omkringliggende arabiske stater til sammenligning. Det er dog gennemgående for de fleste fremstillinger – både i billedform og tekst – at de gav udtryk for en fascination og imponerethed over de jødiske bedrifter i landet. Nedenstående citat fra Henrik Bonde Henriksens artikel ”Pokerspillet om Palæstina”, understreger pointen:¹⁴⁴

De mest livskraftige af den europæiske jødedom har i dag samlet sig på en strimmel jord ved Middelhavets østlige kyst. Til forsvar for et sundt, produktivt samfund, gennemdemokratisk i sit fundament, bygget op af flittige hænder på den sand- og agerjord, i de bjergdale, hvor forfædrene har hersket i 1200 af 3000 år.¹⁴⁵

---

¹⁴³ Kofod-Hansen, ”Arabernes Palæstina”, JS, november 1947 (6), s. 14.

¹⁴⁴ Henrik Bonde Henriksen var journalist for Information. Han var derudover skribent på flere artikler om Israel i *Jødisk Samfund*.

¹⁴⁵ Bonde Henriksen, ”Pokerspillet om Palæstina”, JS, november 1948, (11), s. 9-11.

Det var ikke blot JS, der beskæftigede sig med begivenhederne i Mellemøsten i denne periode. Udover de nyheder som blev bragt i den danske presse i perioden, blev der også udgivet bøger om den nye stat Israel og kampen for dens etablering. JS anmeldte flere af disse bøger og opfordrede bladets læsere til at anskaffe de bøger, som ifølge redaktionen præsenterede konflikten og den politiske udvikling på en saglig måde. Redaktøren Torben Meyer anmeldte eksempelvis Henrik Bonde-Henriksens bog *Palæstina – Jødernes land* (1947) med ordene:

Bogens Værdi Gaar dog udover det aktuelle. Kendsgerningerne er evige og uforanderlige, og selv den Dag, da Problemet er løst, staar de tilbage som Ting, der bør vides - ikke mindst af Jøder. Naar man har læst "Palæstina - Jødernes Land", kan man med større Sagkundskab end før deltage i Diskussionen om Palæstina. Man ved lige netop det, der er nødvendigt.¹⁴⁶

De danske jøder blev altså opfordret til at købe bogen, der beskæftigede sig med den dengang konfliktfyldte situation kort forinden staten Israels oprettelse, da den indeholdt ting, *som burde vides – ikke mindst af jøder*. Bonde-Henriksens bog, der blev anbefalet af redaktør Torben Meyer, beskrev også jødernes arbejdsmoral som en skarp kontrast til de gamle arabiske samfund, hvilket følgende citat fra bogen viser:

Da de jødiske Masser gik ud paa Ahasheverus-Vandringen,¹⁴⁷ begyndte Palæstina at forfalde (...) En høj materiel Kultur afløstes af Vanrøgt. En høj aandelig Kultur af Analfabetisme En tiltagende Tendens mod Frihed og Demokrati afløstes af religiøs fanatisk Intolerance under reaktionære Præster og et System af Feudal udnyttelse, der fuldstændig diskvalificerede dette Omraade fra en civiliseret udvikling (...) De jødiske Indvandreres storladne Indsats vil forvandle Palæstina til en Civilisationens Forpost i den nære Orient. Det rige Land, vi lærte om i Bibelhistorien, er ved at genopstaa – som et Resultat af utrættelig og maalbevidst Arbejde.¹⁴⁸

I JS blev der ligeledes reklameret for Hugo Valentins bog *Problemet Palæstina*, der blev udgivet i 1947. I bogen analyserede Valentin den historiske baggrund for den samtidige konflikt,

---

¹⁴⁶ Meyer, "Bonde-Henriksens Palæstinabog", JS, december 1947 (7), s. 5.

¹⁴⁷ Udtrykket Ahasheverus-vandringen henviser til myten om den vandrende jøde. Jøden der mistede sit hjemland, da romerne spredte den jødiske befolkning fra landet i århundrederne efter Kristi fødsel.

¹⁴⁸ Bonde-Henriksen, *Palæstina*, s. 36.

ligesom han vurderede mulighederne for en afslutning på stridighederne. Også Valentin fremhævede dyderne arbejdskraft og initiativ, som et grundlæggende karaktertræk ved Israels jøder. Jødernes arbejdskraft og idealisme blev ligefrem fremført som argument for deres ret til landet.

”Jøderne,” blev det for nogle Aar siden sagt, ”udgør 30 % af Palæstinas Befolkning, 70 % af Skatteyderne og 99 % af Initiativ og Fremskridt.”(...) Det var Jøderne, der i deres Selvstændighedstid skænkede Palæstina dets verdenshistoriske Betydning, og først i vore Dage, da Jøderne begyndte at genopbygge det, er det atter kommet til at blomstre. Jøderne behøver Palæstina, men Palæstina behøver ogsaa Jøderne. Kun de har baade Vilje og Evne til atter at gøre det til et Land, som ikke alene flyder af Mælk og Honning, men ogsaa er Bærer af en højtstaaende menneskelig Civilisation.¹⁴⁹

Både Bonde-Henriksens og Valentins bog fremstillede altså jødernes karaktertræk stærkt idealistisk og som en modsætning til den arabiske kultur. JS's redaktion havde anbefalet deres læsere at købe begge bøger. Det var altså ikke blot gennem de trykte artikler i JS, at redaktionen var en aktiv medspiller i et at forme danske jøders holdning til Israel og statens jødiske indbyggere. Også gennem henvisninger til anden litteratur, som redaktionen fandt anbefalelsesværdigt, blev fortællingen om, og fremstillingen af, Israel og statens jødiske indbyggere præget i en idealistisk retning.

Israels militære præstationer blev også en del af denne fortælling. Mens det indtil statens oprettelse primært var arbejdet med at opdyrke landet, der især blev fokuseret på i fremstillingen af Israels jøder, blev resultatet af Den arabiske-israelske krig i 1948 også en kilde til forundring og fascination blandt danske jøder. Israels nyoprettede hær og dets militære bedrifter, indgik som et element i fortællingen om Israels jøder. Det blev et stærkt symbol på jødernes livsvilje. Ved staten Israels oprettelse udgjordes kernen af forsvaret af den tidligere paramilitære organisation Haganah (på dansk: *forsvaret*), som indtil da havde fungeret som

---

¹⁴⁹ Valentin, *Problemet Palæstina*, s. 112-113.

Jewish Agency's militære enhed.¹⁵⁰ Ved staten Israels oprettelse bestod den israelske hær af ca. 30.000 tusind mand. Den israelske styrke var både udgjort af Haganah og en række selvstændige undergrundsstyrker. Det endnu temmelig uprøvede forsvar stod ved staten Israels oprettelse overfor en modstander, der udgjordes af soldater fra adskillige arabiske stater (bl.a.: Transjordan, Egypten, Syrien, Saudiarabien, Yemen, Irak).¹⁵¹ At Israel vandt Den arabisk-israelske krig 1948, med sparsom udrustning og mandkraft, bekræftede blot fortællingen om den livskraft, der eksisterede blandt jøder i området, som beskrevet ovenfor.

JS bragte i perioden ofte korte nyhedsartikler om den militære situation i Israel. Nyheder om de israelske forsvarsstyrkers tilstand og fremskridt gik igen med jævne mellemrum, og der bragtes da også vidnesbyrd fra danske jøder, som deltog i krigen. Redaktøren Torben Meyer skrev i februar 1949 en artikel under overskriften "Israels triumf?", som omhandlede israelernes sejr over de arabiske nabolande:

Var den (staten Israel, red.) ikke uorganiseret og inhomogen i sin indre struktur, fattig, svag, og havde den ikke en håbløs udgangsstilling strategisk set? Man kan ligefrem se en himmelsk førelse i, at spåmændene ikke fik ret, og at det gik, som det gjorde. Var staten forladt af venner her på jorden, bistodes den så meget mere virkningsfuldt af andre magter. Araberne måtte luske hjem som våde hunde og ruger over resterne af deres engelske våben, hvis der da fandtes nogle tilbage, deres sammenhold - "The Arab League" - var bristet, endnu før det var trådt frem i lyset, en for en måtte de komme til Israel og bede om fred - på Israels betingelser (...) Den forkuede jøde var sig en opgave voksen, som ingen have tiltænkt ham. Et vidunder er sket i vor tid (...) Året 5709¹⁵² er det betydeligste mærkeår i alle tiders jødiske historie og vil blive stående som et sådant gennem tiderne.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Indtil staten Israels oprettelse varetog foreningen Jewish Agency (oprettet 1929) en del af de opgaver, som senere henførte under den israelske stat og regering. Det var Jewish Agency's formål at skabe rammerne for at en jødisk stat kunne etableres.

¹⁵¹ Berry & Philo, *Israel and Palestine*, s. 31-32.

¹⁵² Det er vel at mærke år 5709 i den jødiske kalender. Året strækker sig fra efteråret 1948 til efteråret 1949 i den gregorianske kalender.

¹⁵³ Meyer, "Israels Triumf", *JS*, februar 1949 (2), s. 3.

Meyer fremhævede Israels militære bedrifter som enestående. Et mirakel var sket, og Israel havde tilbagevist omverdenens skepsis i forhold til statens militære styrkeforhold. Også i dette eksempel ophøjedes og idealiseres jøderne på bekostning af araberne, som måtte *luske hjem som våde hunde*. Freden var sket *på Israels betingelser*. Meyer betegnede ligeledes disse militære bedrifter som et afgørende brud med omverdenens forventninger til Israel og dens indbyggere. Jøderne havde klaret en opgave, *som ikke var tiltænkt dem*, som Meyer udtrykte det. De havde været deres opgave voksen og overvundet krigens udfordringer.

I en anden artikel, som blev trykt et halvt år forinden ovenstående citat, skrev Meyer følgende om Israels militære bedrifter:

Dermed får sejren i ørkenen et videre perspektiv, thi den beviser, at den lille, nyfødte israelske stat ikke blot har kunnet holde stand mod de langt større og menneskerigere, arabiske stater og deres mægtige bagmænd men har kunnet tilføje dem et afgørende nederlag, splittet dem og ødelagt deres økonomi.¹⁵⁴

Det var lovprisende ord om en lille stat, der havde tilføjet sin fjende et afgørende nederlag.

Ovenstående eksempler - både fra JS's egne artikler, og de anbefalede bøger - er udvalgt fordi, de udgør nogle af de tydeligste eksempler på den fortælling, der blev skabt om jødernes indsats i Israel i denne periode. Gennem disse artikler og henvisninger til læseværdige bøger, var JS's redaktion en aktiv medspiller i at forme danske jøders holdning til - og forståelse af - staten Israel og dens jødiske indbyggere. Selvom denne idealisering af de israelske jøders bedrifter så ud til at udvikle sig til en forholdsvist ensformig fortælling, bringer nedenstående afsnit nogle eksempler på, at dette narrativ ikke altid var helt entydigt. Mødet med virkeligheden efter statens etablering og afslutningen på den arabiske-israelske krig præsenterede den israelske stat for en række nye problemer, som udfordrede den nye fortælling om den jødiske stat og dens indbyggere.

---

¹⁵⁴ "En sejr og dens konsekvenser" JS, november 1948, (11), s. 3.

Idaliseringen mødte den barske virkelighed

Menneskene [I Israel, red.] er nu ofte blevet mere hårde og følelsesafstumpede; de er blevet korte for hovedet, til tider forekommer de næsten uhøflige. Hver enkelt passer sit job, men interesserer sig ikke stort for det, der ikke vedrører ham direkte; dette gælder dog navnlig for bybefolkningen, hvorimod man ude på landet, i de kollektive eller private landbrugskolonier, stadig finder fællesskabsfølelsen og det mere kammeratlige samvær.¹⁵⁵

I afsnittet ovenfor er det blevet vist, at der i perioden, blandt danske jøder, udviklede sig en stærk fortælling om Israel og de jødiske pionerer. Der er tale om en forholdsvist konsistent fremstilling og italesættelse af Israel, som værende dér, hvor det umulige sker. Ikke desto mindre var der aspekter ved situationen i den nyoprettede stat, som udfordrede dette narrativ.

Efter staten Israels oprettelse strømmede immigranter til landet. Immigranterne kom primært fra det krigshærgede Europa og fra lande i Mellemøsten. Israels befolkningstal lå ved statens oprettelse på ca. 650.000. På bare tre år fordobledes dette tal, så befolkningstallet ved udgangen af 1951 var blevet suppleret med ca. 688.000 nye indbyggere.¹⁵⁶ Mange af immigranterne var tidligere displaced persons, som ikke egnede sig til at blive sat til hårdt fysisk arbejde, og som var traumatiserede af krigens oplevelser. Desuden var der mangel på kapital i den nyopståede stat, der netop havde overstået en opslidende krig med dets arabiske nabostater. Staten Israel var i tiden efter dens oprettelse udfordret på flere fronter.

Noget kan tyde på, at der blandt de tilrejsende immigranter herskede en urealistisk forventning til livet i Israel og den tilværelse, der ventede dem. I perioden efter staten Israels oprettelse, blev der i den danske presse bragt historier om, at nogle af de nytilkomne jøder rejste tilbage til deres tidligere hjemlande, fordi Israel ikke kunne leve op til indvandrerens forventninger.¹⁵⁷ Det skyldtes blandt andet enorm boligmangel i årene efter statens oprettelse.¹⁵⁸ Disse historier blev også italesat i JS. For det første imødegik redaktionen nyhederne ved at fremhæve, at der var tale om et ganske lille antal, der opgav at få hverdagen til at fungere i Israel. Det var ondsindede røster, der forsøgte at forstørre indtrykket af Israels

---

¹⁵⁵ Margolinsky "Mange opgaver og store vanskeligheder", JS, december 1949, (12), s. 6-7.

¹⁵⁶ Kaplan, "The Mass Migration", <http://archive.jewishagency.org/society-and-politics/content/36566>

¹⁵⁷ Som beskrevet i "Indvandring og udvandring", JS, december 1950 (12), s. 3.

¹⁵⁸ "Stor bolignød i Israel", *Bornholms Avis*, s. 5

udfordringer, mente man. Derudover forklarede redaktionen fraflytningerne med, at det krævede en anderledes *arbejdslyst og iver* at bo i Israel, end hvad mange af de nyankomne jøder tidligere havde været vant til:

Der er lovet dem et land, som er deres eget, hvor de er fri og ligestillede alle andre, hvor de har de samme chancer og betingelser for at blive til noget, men landet, der flyder med mælk og honning - det må de selv skabe, og det skabes ikke ved misfornøjelse og utilfredshed. Det opstår ved arbejdslyst og iver efter at rydde vanskelighederne af vejen, ved en tro på, at i morgen bli'r altid bedre. Man kalder det idealisme, og det er kun så forståeligt, at det er en følelse, der er dræbt i mange mennesker fra Mellemeuropa og Nordafrika. Lad dem så vende tilbage, hvor de kom fra, selv om denne omstændighed giver visse kredse vind i sejlene.¹⁵⁹

Redaktionen forsøgte altså at imødegå de florerende rygter vedrørende Israels problemer med håndteringen af de mange indvandrere. Staten Israel og dens jødiske indbyggere blev taget i forsvar. Man anerkendte godt nok, at der eksisterede problemer i Israel, men de skyldtes i høj grad, at de nytilkomne jøder ikke kunne tilpasse sig den livsindstilling, der var påkrævet i den nyoprettede jødiske stat.

Der var altså et skisma i fremstillingen af de nytilkomne europæiske jøder på den ene side, og de jøder, der havde bidraget til Israels etablering på den anden side. Det var *den gamle* jødedom, der mødte *den nye*. Selvom Israel var et tiltænkt nyt hjemland for de mange jødiske displaced persons, som det tidligere kapitel har vist, blev disse personer samtidig beskrevet, som en del af Israels udfordringer. I ovenstående eksempel blev de fremstillet som nogle traumatiserede individer, som ikke passede ind i det arbejdsklima, der herskede i Israel. Også i krisetid var der tendens til, at det idealiserede billede af Israel og den israelske jøde søgtes fastholdt – problemet lå primært hos de nytilkomne europæiske jøder.

I bogen *Israels historie om holocaust* (2002), har journalisten Jeppe Matzen vist, at dette skisma mellem de til nytilkomne holocaust-overlevere på den ene side og de zionistiske pionerer, der havde kæmpet for den jødiske stats oprettelse på den anden side, udfordrede

---

¹⁵⁹ "Indvandring og udvandring", *JS*, december 1950 (12), s. 3.

sammenhængskraften i den nyopståede stat i de første år af dens levetid.¹⁶⁰ Holocaust-overleverne passede ikke ind i billedet af det nye jødiske individ i Israel – det handlekraftige subjekt. Matzen bruger begrebet, "den nye jøde" om det idealistiske billede, der tegnedes af de handlekraftige zionistiske pionerer i Israel i denne periode. De nytilkomne europæiske jøder udgjorde "den nye jødes" direkte modsætning, og der herskede en tendens til i staten Israels første leveår, at opfatte disse jøder, som passive ofre for nazisterne udryddelsesforsøg.¹⁶¹ De var gået til nazisternes slagtebænk uden modstand, og faldt således uden for den zionistiske fortælling om jødisk modstandskraft; sådan var opfattelsen blandt nogle af de jøder, som havde været en del af Israels opbygningsarbejde.¹⁶² Matzen viser i bogen, at holocaust-overleverne de første mange år, havde svært ved at finde deres plads i Israel, hvor der indledningsvist ikke var plads til deres lidelseshistorie, da man overvandt udfordringerne med hårdt arbejde. Som citatet ovenfor vidner om, var der også tendens til i JS – om end i få artikler - at fremstille de to grupper af jøder, som hinandens modsætninger. I JS, var det "den nye jøde" – det handlekraftige subjekt - som fortrøstningsfuldt blev fremhævet, som svaret på Israels problemer. Derigennem blev idealbilledet af Israel og statens jødiske indbyggere fastholdt.

Der er flere eksempler på, at man i JS forsøgte at fastholde den idealiserede fremstilling af jøderne i Israel. For at overkomme de økonomiske udfordringer, som den nyopståede stat befandt sig i, havde Israel behov for kapital og måtte derfor låne penge. Det, at Israel måtte henvende sig til det internationale samfund med en forespørgsel om pengelån påkaldte sig også opmærksomhed fra danske medier. I 1949 fik Israel bevilget et lån af USA på 100 mio. dollars. Pengene skulle både bruges til investeringer i landbrug, infrastruktur og militær¹⁶³. En længere artikel, som må formodes at være skrevet af JS's redaktion, beskæftigede sig med Israels økonomiske tilstand i lyset af det nyligt optagede pengelån. Også her italesattes Israels økonomiske udfordringer, men artiklen fremhævede, som i de tidligere eksempler, stadig den positive fortælling:

---

¹⁶⁰ Matzen, *Israels historie om holocaust*, s. 36.

¹⁶¹ *Ibid.*, s. 35.

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ "Israel har lånt 100 mill. Dollars", *JS*, marts 1949 (3), s. 14.

Fremmede iagttagere begår ofte den fejl at glemme landets pionermæssige karakter. (...) Således har de altid - ligegyldig hvor store vanskelighederne var - før eller senere nået deres mål. Man må have opholdt sig nogen tid i Israel for at fatte den arbejdslyst, som råder der. Jødernes beslutsomhed præsterer ting, som nøgterne iagttagere betragter som umulige (...) Jødernes økonomi kan ikke bedømmes uden nogen indsigt i jødernes fanatiske tro på deres fremtid i deres eget land.¹⁶⁴

Også Magna Hartvig korrespondenten, der ofte opdaterede JS's læsere om forholdene i Israel, fastholdt den positive fortælling trods statens udfordringer. Følgende er en beskrivelse af tilstanden i Israel i februar 1949:

Hverdagen er hård, den nærmeste fortid har tæret på alle kræfter og reserver. Men der går en strøm af ungdom fra by til land, der findes ingen arbejdsløshed, og der er brug for alle gode kræfter. [...] udviklingen vil gå fremad og opad, og at den ungdom, som på så beundringsværdig måde har båret krigens byrder, også skal vide at løse fredens opgaver.¹⁶⁵

Hartvig anerkendte, at Israel stod overfor enorme opgaver. *Hverdagen er hård*, skrev hun. Hun anerkendte også at den arabiske-israelske krig havde tæret på jødernes kræfter. Men selv i disse udfordringer, blev der lagt stor vægt på den positive fortælling om Israel.

Israels konkrete udfordringer som nyopstået stat, både de økonomiske, militære og integrationsmæssige, blev altså italesat i JS.¹⁶⁶ Det var ikke aspekter, der blev helt udeladt i fortællingen om Israel. Samtidig er citaterne i dette afsnit eksempler på, at den idealistiske fortælling om staten Israel, blandt danske jøder, i høj grad centrerede sig om staten Israels indbyggere – individet i Israel. Statens problemer blev nævnt i bladet, men man fremhævede fortrøstningsfuldt de jødiske indbyggers arbejdskraft og livsvilje, som svaret på disse udfordringer. På trods af de store konkrete udfordringer, er der grundlag for at konkludere, at den stærkt idealistiske fortælling om Israel og de jødiske indbyggere i landet blev fastholdt

---

¹⁶⁴ Ibid., s. 15.

¹⁶⁵ Hartvig, "Israel og indvandrerne", JS, februar 1949 (2), s. 17.

¹⁶⁶ Eksempler på andre artikler med temaet: P. "Livremmen må spændes mere ind", JS, juli 1949 (7), s. 16 og Melchior, "Træk af Israels økonomise krise", JS, oktober 1949 (10), s. 10-11.

blandt jøder i Danmark. Nedenstående afsnit diskuterer, hvordan denne stærke fortælling om Israel skal forstås på et mere identitetsmæssigt plan.

Israel fjerner skammen

Dette afsluttende afsnit sætter fokus på, hvordan den idealistiske fremstilling af individet i Israel kan opfattes som et udtryk for en ændret jødisk selvforståelse i Danmark. At denne sammenhæng ikke blot er et spørgsmål om fortolkning skyldes, at flere artikler og debatindlæg blandt danske jøder, beskæftigede sig med netop dette emne. Der blev trykt en del artikler i perioden i JS, hvor danske jøder selv satte ord på denne fortællings betydning for jødisk identitet i Danmark. Dette afsnit bringer en række eksempler fra disse artikler.

Det er igen værd at understrege, at skildringen ikke kan være dækkende for alle danske jøder, men det er den gennemgående fortælling og fremstilling, blandt jøder i den største jødiske menighed i Danmark, der undersøges. Der er flere artikler i JS, der vidner om at fortællingen om det nye handlekraftige jødiske individ, også for de danske jøder, var et opgør med det stereotype antisemitiske billede af den forkuede og forfulgte jøde, som kun var blevet forstærket under Anden Verdenskrig. Jødernes præstation blev grundlaget for en ny fortælling om, hvad jøder kan udrette – en kilde til stolthed.

Især blandt de aktive danske zionister kom stoltheden over den jødiske stat tydeligt til udtryk. Benjamin Slor, formanden for Dansk Zionistforbund, gav i 1949 interview til JS. Her udtalte han, at:

Der kan i dag ikke være et menneske, der ikke vil indrømme, at det, der er sket i Palæstina, éngang for alle har tilintetgjort vrøvlet om, at jøderne skulle være destruktive, feje og parasitagtige væsener, thi hvad der gennemført i Israel kan stå mål med det modigste, det smukkeste og det mest konstruktive, der er sket i hele verden. Ungdommen i Israel er vor tids makkabære, et kulturelement, hvorfra solskin falder på jøder verden over.¹⁶⁷

---

¹⁶⁷ "Jeg venter fred", JS, januar 1949 (1), s. 12-13.

Slor sammenlignede israelerne med makkabæerne, som det lykkedes at etablere en periode med selvstændigt jødisk styre i det gamle Israel ca. 165 f.Kr. Slors mente, at oprettelsen af staten Israel ville resultere i et nyt syn på jøder verden over. Alle de antisemitiske forestillinger om jøders karaktertræk var blevet tilbagevist ved den måde, hvorpå jøderne havde taget skæbnen i egen hånd i Israel. Slor havde en forventning om at både omverdenens syn på jøder, og jødernes egen selvforståelse, ville ændres som følge af Israels, og dets jødiske indbygges, bedrifter.

Den ofte citerede Magna Hartvig var af samme holdning:

Enhver jøde, der interesserer sig for det jødiske folks anseelse blandt jordens nationer og for redningen af de jødiske rester i de områder, hvor der ingen fremtid gives for dem, må imidlertid være beredt til at yde sit bidrag til opbygningsarbejdet i Israel (...) De jøder uden for Israel, som vil gøre sig den ulejlighed at sætte sig ind i forholdene i den jødiske stat, vil få mange og gode grunde til glæde og stolthed... ganske uanset, om de selv har slået rod i deres respektive hjemlande og regner med, at deres børns fremtid vil udspille sig der.¹⁶⁸

For Hartvig, var der en helt bestemt grund til, at diasporaens jødiske indbyggere *burde yde et bidrag til opbygningsarbejdet i Israel*. Hartvig mente, at det var *det jødiske folks anseelse blandt jordens nationer*, der var på spil i Israel. Hvad der skete i Israel, havde implikationer for alle jøder, mente Hartvig. Der var grund til glæde og stolthed over Israel – også som dansk jøde.

Også en anden skribent i JS Markus Lebovic, som tegnede sig for flere artikler, drog paralleller til bibelske beretninger, da han i artiklen "Udtoget af Ægypten" sammenlignede samtidens indvandringsbølge til Israel med israelitternes udvandring fra Egypten. Indvandringen til Israel var samtidens exodus. Lebovic havde kun lovprisning til overs for den jødiske stat og det jødiske folks indsats:

---

¹⁶⁸ Hartvig, "Israel og indvandrerne", JS, februar 1949 (2), s. 17.

Vi kan se det enestående vidunderlige i, at det tilsyneladende håbløst lemlæstede folk rejser sig og stiger til tindernes højder for øjnene af en undrende verden. Vi begriber og genoplever vore forfædres følelser, da de drog fra trældom til frihed, fra sorg til fryd, fra hadets mørke til fremtidens lyse land - som der står i vor Hagada (påskeberetning, red.)¹⁶⁹

Oprettelsen af Israel var også for Lebovic en kilde til en ny forståelse af jøder. Et tilsyneladende *håbløst og lemlæstet folk*, steg nu til tindernes højder *for øjnene af en undrende verden*.

Hidtil er der bragt citater fra personer, som var nogle af de mest aktive danske zionister. Samme opfattelse kendetegnede imidlertid både redaktionens artikler og menighedens overrabbiner Marcus Melchior's indlæg i JS. I 1946, halvandet år inden staten Israels oprettelse, satte han ord på et fremtidigt Israels betydning for jødisk identitet i artiklen "Assimilation":

I den Omstændighed, at Jøderne i Dag søger at skabe sig et aandeligt Centrum i Palæstina, ligger der ingen Afvigelse fra al sand jødisk Stræben for at tjene Menneskeheden og for at være i intim Kontakt med Omverden. Det aandelige Centrum er bestemt til at være et Værn for den jødiske Ære, der ude i Verden er blevet tildænget med Skarn og Smuds.¹⁷⁰

Særligt to udtryk i ovenstående citat er værd at bide mærke i. Dels betegnedes Melchior et fremtidigt Israel som *aandeligt Centrum*. Han brugte samme terminologi, som også nutidige forskere (Buckser og Arnheim), når han beskrev Israels rolle for jøder verden over. Israel var ikke et centrum i fysisk forstand, og det skulle ikke blive alle jødernes hjemland, men det ville uundgåeligt blive centrum for jødisk opmærksomhed, mente overrabbineren.

Derudover formulerede Melchior, at Israel ville blive *Værn for den jødiske Ære, der ude i Verden er blevet tildænget med Skarn og Smuds*. Her mere end antydte Melchior – ja, han sagde det eksplicit – at den jødiske tilværelse har været forbundet med skam. Historien om 2000 års forfølgelse, og ikke mindst forsøget på at udrydde jøder under Anden Verdenskrig, var voldsomt fornedrende. Den nye jødiske stat, som i kraft af deres handlekraftige individer, overvandt store udfordringer, blev starten på en helt ny fortælling om jøder, der udgjorde *et*

---

¹⁶⁹ Lebovic, "Udtoget af Ægypten", JS, april 1946 (4), s. 12.

¹⁷⁰ Melchior, "Assimilation", JS, oktober 1946 (11), s. 4.

værn for den jødiske ære. Den samme forståelse udviste Melchior to år senere, hvor han fungerede som overrabbiner i København. Her skrev han i artiklen "Staten Israel og Danmark":

Den danske jødiske Menighed har af ærligt Hjerte deltaget i Jublen over, at Aartusinders Drøm er gaaet i Opfyldelse. Ikke blot det! Vi har herhjemme været med i Ofrene, der skulde bringes, og dersom Kampen ikke skulde være til Ende, saaledes som det dog synes at være Tilfældet, vil vi fortsat have både Vilje og Evne til i Praksis at bevise vores Kærlighed til Palæstina, til det jødiske Folk og dets Fremtid. Jeg betoner ogsaa, at jeg, nu som før, lever i den største Forventning om et Jødisk Palæstinas helsebringende Indflydelse paa den skamskændte jødiske Ære.¹⁷¹

Melchior havde altså to år senere stadig store forventninger til, at staten Israel ville bidrage til en ny opfattelse af jøder.

I forsøget på at forstå den identitetsmæssige betydning af den idealistiske fortælling om "den nye jøde" i Israel, er det altså nærliggende at vende sig mod de danske jøders egen forklaring. Der herskede en følelse af, at Israel fjernede skammen fra det jødiske folk. Israel gjorde op med de antisemitiske stereotyper, som knyttede sig til billedet af den evigt omvandrende jøde, der måtte leve af omverdens nåde.

Samtidig er ovenstående citater udtryk for, at det ikke kun var ikke-jødernes opfattelse af jøder, som ændredes med staten Israels oprettelse. Citaterne vidner også om en ændret jødisk selvforståelse. Flere steder beskrives Israels jøder, som en kontrastfyldt modsætning til de jøder, der mistede livet, eller som, med nød og næppe klarede sig igennem Anden Verdenskrig. Den forundring, som danske jøder udtrykte over de israelske jødernes bedrifter, herunder både JS's redaktion og andre bidragsydere, vidner om, at man også blandt danske jøder, forholdt sig til de stereotype antisemitiske opfattelser af jøder. I beskrivelserne af de israelske jødernes bedrifter, tyder det på, at der også blandt danske jøder, var blevet brudt en forventning til jødernes formåen. Israels jøder dannede rammen om en ny fortælling om jøder – nogle kraftfulde, handlende subjekter. Begivenhederne i Israel gjorde op med billedet af det passive jødiske offer, som måtte leve af omverdenens nåde.

---

¹⁷¹ Melchior, "Israel og Danmark", *JS*, september 1948 (9), s. 1.

Afslutningsvist skal der nævnes et sidste aspekt i Israels betydning for de danske jøders identitet, som fremkommer i brudstykker i nogle af de hidtil benyttede citater. I Israel fik danske jøder et sted at kigge hen, hvor jødisk liv kunne udfolde sig uhindret. Et sted hvor jødiske indbyggere udgjorde majoriteten. Et sted hvor der ikke skulle tages hensyn til, hvordan en jødisk livsførelse blev opfattet af en ikke-jødisk majoritet. Her var der intet behov for en nedtonet jødedom. Marcus Melchior mente, at man i Israel kunne finde *jødedommen sandfærdigt og livsnært udlagt*, som det udtrykkes i citatet:

Det er i øvrigt nu som før min overbevisning, at der i staten Israels grundlæggelse og eksistens ligger et stort håb for os alle om snart at se jødedommen sandfærdigt og livsnært udlagt, så at den igen kan blive den religion, som folket og dets brede masser trænger til, og som kan gennemvinde ungdommen for en opfattelse, der nærmer den til Gud og til arbejdet for Guds rige på jorden.¹⁷²

Ovenstående citat er karakteristisk for den opfattelse, at Israel ikke blot gjorde antisemitismens stereotype fremstilling af jøder til skamme. Der var ligeledes en fremstilling af Israel som åndeligt centrum for verdens jøder.¹⁷³ Redaktionen beskrev i 1950 staten Israel som et *åndeligt midtpunkt og et lys, der skal flamme i mørket*:

Ingen jøde kan stå ligegyldig og uberørt overfor kendsgerningen, for med Medinath (staten, red.) Israel har det jødiske folk fået et åndeligt midtpunkt, et lys, der skal flamme i mørket, et holdepunkt, hvor der før var rådløshed, et land, hvor hundred tusinder af trosfæller har mulighed for at leve et menneskeligt liv i stedet for de umenneskelige forhold de kom fra".¹⁷⁴

Citatet indeholder således begge de gennemgående aspekter i fortællingen om Israel blandt danske jøder i efterkrigstiden. Staten var både en redning for nødstedte jøder, og Israel var samtidig det sted, hvor danske jøder kunne kigge hen og se jøder, og jødedommen blomstre i fuldt flor.

---

¹⁷² "Religionen i Israel", *JS*, maj 1949 (5), s. 6-7.

¹⁷³ Det kommer blandt andet til udtryk i Melchior, "Assimilation", *JS*, oktober 1946 (11), s. 3-4 og "I marginen", *JS*, november 1950 (11), s. 33.

¹⁷⁴ "Hvad gemmer fremtiden?", *JS*, september 1950 (9), s. 3.

Delkonklusion:

Dette kapitel har vist, at der blandt danske jøder skabtes en idealistisk fortælling om Israel og dets jødiske indbyggere i årene efter Anden Verdenskrig. Dyderne innovation og handlekraft gik i særlig grad igen i beskrivelsen af de israelske jøder. Ydermere har kapitlet vist, hvordan fortællingen om "den nye jøde" kan forstås på et identitetsmæssig plan. Israel bidrog til at fjerne skammen fra det jødiske folk. Oprettelsen af staten Israel gjorde op med den antisemitiske stereotyp om den omvandrede jøde – det passive objekt, som måtte leve på andres nåde. Flere citater viser, at den stereotype forståelse også indirekte udtryktes af danske jøder selv, når de i forundring kommenterede på staten Israels præstationer. Oprettelsen af staten Israel blev altså en kilde til en styrket jødisk selvopfattelse. Derfor var det også idealbilledet af "den nye jøde", der blev fremhævet, som et svar på staten Israels udfordringer som nyoprettet stat. Den idealistiske fortælling blev fastholdt.

Ydermere blev Israel italesat som det sted, hvor jødedommen kunne leve uhindret. Der var nu et sted at kigge hen, hvor jødisk liv kunne udfolde sig i fuldt flor. Man kan således argumentere for, at oprettelsen af staten Israel tilføjede et nyt kapitel til historien om det at være jøde i Danmark. Israel blev tidligt både et centrum for danske jøders opmærksomhed og en bekræftelse på den jødiske livskraft.

Konklusion

I specialet har jeg fokuseret på narrativer, som menings- og identitetsskabende. Denne tilgang har været inspireret af både Peter Novick og Jasmin Habib, som har arbejdet med henholdsvis fortællinger om holocaust og fortællinger om Israel blandt amerikanske jøder. Jeg har tilgået undersøgelsen af de danske jøder med Habibs forståelse af diaspora, som værende et *practised relationship to homeland*. Danske jøders forhold til Israel blev både praktiseret og konstrueret gennem adskillige artikler, ledere, debatindlæg, indsamlingsannoncer, osv. i JS.

I min læsning af de danske kilder har jeg haft fokus på nogle særlige aktører, som har præget fortællingen om Israel i det jødiske samfund i Danmark, og dermed bidraget til at konstruere danske jøders forhold til den jødiske stat. Her har især Torben Meyer og Marcus Melchior spillet afgørende roller. Jeg har beskæftiget mig med to dominerende temaer i fortællingen om Israel blandt danske jøder i perioden efter Anden Verdenskrig. Det ene tema omhandler staten Israel som *redningen* for de jødiske holocaustoverlevende. Det andet tema retter sig mod en ny fortælling om de jødiske indbyggere i Israel – ”den nye jøde”.

Når det gælder det første tema - Israel som *redningen* for nødstedte jøder – er der, som nævnt, intet der tyder på, at danske jøder følte sig mindre danske. Som historikere tidligere har vist, var perioden præget af en stærk kommunikation af taknemmelighed overfor Danmark blandt danske jøder.¹⁷⁵ På den anden side viser den empiriske analyse, at der i kommunikation i medlemsbladet var en stor identifikation med de jøder, som havde overlevet Anden Verdenskrigs jødeforfølgelser, gennem italesættelsen af lidelsesfællesskabet. Både ledende personer, og KKL's, retorik i JS, forpligtede danske jøder til at hjælpe de nødstedte trosfæller – også ved bidrag til staten Israels velbefindende.

Det er særligt teoretikeren Ilain Zvi Baron, der karakteriserer jøders relation til Israel som en forpligtelse. Baron forstår denne forpligtelse, som værende pålagt både af diaspora-jøder selv og ikke mindst af ikke-jøders forståelse af forholdet mellem jøder og Israel. Når der fokuseres på MT's kommunikation til de danske jøder i denne periode, er der grundlag for at konkludere, at danske jøder i høj grad måtte forholde sig til Israel og deres egen relation til den jødiske stat. JS var fyldt med artikler og ledere om Israel og gentagende heftige opfordringer til at bakke op om den nye stat. At være jøde i Danmark med tilknytning til MT i denne periode

---

¹⁷⁵ Bak, *Intet noget at tale om*, s. 176.

indebar altså, at man måtte forholde sig til staten Israel. Man måtte danne sig en mening om den. Statens etablering og velbefindende blev italesat internt som en jødisk forpligtelse – ikke mindst blandt danske jøder. Kommunikationen fra både nogle af MT's ledere og fra flere jødiske organisationer var præget af en forventning til, at danske jøder bakkede op om den jødiske stat.

Israels betydning for danske jøder er sparsomt udforsket, men historikere – og en enkelt antropolog – argumenterer for, at Israel kan karakteriseres som et "åndeligt centrum" for danske jøder. Dette speciale viser, at en sådan karakteristik ikke er helt forfejlet. I hvert fald når der fokuseres på perioden efter Anden Verdenskrig. Både mængderne af artikler om Israel og artiklernes indhold tyder på, at Israel allerede omkring statens oprettelse, blev et sådant åndeligt centrum; et centrum for danske jøders opmærksomhed. Der var selvsagt andre temaer, som fyldte i JS i perioden. Men Israel var absolut det enkeltstående tema, der fyldte mest, bedømt på mængden af artikler. Det gjorde sig gældende både før og efter statens oprettelse.

Ikke blot mængderne af artikler vidner om, at betegnelsen "åndeligt centrum", har sin berettigelse. Artiklernes indhold, og særligt den idealistiske fortælling om de jødiske indbyggere i Israel, vidner om, at narrativet havde en særlig identitetsmæssig betydning for jøder i Danmark. Fremstillingerne af Israel var præget af stolthed og en nysgerrig opmærksomhed mod det jødiske liv, som det tog sig ud i den jødiske stat. De jødiske præstationer i Israel tilbageførte de antisemitiske påstande og stereotype fremstillinger af den omvandrende passive jøde, der måtte leve af omverdenens nåde. Der er aspekter i flere af udtalelserne om Israel, der indikerer, at sådan en forståelse i nogen grad var overtaget af danske jøder selv. Fortællingen om staten Israels oprettelse, og de begivenheder, der knyttede sig hertil, vidner om en ny jødisk selvforståelse; en kilde til stolthed og fjernelse af skam. Dette speciale viser, at staten Israel, allerede omkring dens oprettelse, kan karakteriseres som et sådant åndeligt centrum blandt danske jøder. MT's kommunikation om Israel forbandt danske jøder med Israel på et identitetsmæssigt plan. Dette speciales fokus på fortællingen om Israel blandt danske jøder bidrager således med en udvidet forståelse af, hvordan Israel hurtigt etablerede sig som et sådant "åndeligt centrum".

Om de britiske jøder skrev Toby Greene og Yoshi Shain, at: *solidarity with Israel became a vehicle for communal pride and ethnicity. Raising money, providing public support, and*

*occasionally visiting Israel became their primary Jewish activity.*¹⁷⁶ Specialets kildemateriale giver ikke grundlag til at konkludere, at Israel-relaterede aktiviteter, var den *primære* jødiske aktivitet i Danmark i denne periode. Men betegnelsen en *central jødisk aktivitet* er ikke at tage munden for fuld. Også i Danmark blev Israel et *vehicle for communal pride*. Greene & Shain viser, at britiske jøders selvforståelse ændredes med staten Israels oprettelse, og det er samme tendens, der kommer til udtryk i dette speciales undersøgelse af danske jøder.

Som en sidste tråd i konklusionen, er det relevant at nævne den forskning, som tidligere har beskrevet MT's forsøg på at holde lav profil i offentlige diskussioner om Israel og undgå associationer med konflikten i Mellemøsten. Det er den ofte omtalte Arthur Arnheim og Sarah Bloch & Heidi Laura, der særligt har karakteriseret MT's taktik, som værende et forsøg på at gå under radaren.¹⁷⁷ Ikke desto mindre viser dette speciale, at MT i kommunikationen til dets medlemmer konstruerede en fortælling om Israel, der tilskyndede opbakning til den jødiske stat. Nu var det ikke længere blot en lille gruppe indenfor MT, der sympatiserede med de zionistiske visioner. Artiklerne i magasinet vidner om, at zionismen var blevet mainstream i MT. Den forholdsvist entydige fremstilling af Israel er enten et udtryk for en forholdsvist stor enighed om emnet blandt danske jøder, eller også skyldes forholdet, at redaktionen primært har bragt artikler, der flugtede med ledelsens holdning.

Den zionisme, der kom til udtryk i JS's artikler, var dels kendetegnet ved en klassisk politisk zionisme. Det jødiske folk måtte have et land, som var deres eget, og som kunne agere sikker havn for jøder i nød. Derudover er der også aspekter af kulturel zionisme i kommunikationen, da ledende personer udtrykte stærke forhåbninger til Israels betydning for jødisk identitet i hele verden. Det var en drøm, som var på linje med kulturelle zionisters vision. Den zionisme som udtryktes var imidlertid ikke så vidtgående, at der blev opfordret til alle jøders immigration til Israel. Det var opbakning på afstand.

Specialet har beskæftiget sig med de første fem år efter Anden Verdenskrigs afslutning – perioden omkring staten Israels oprettelse. Her tegner sig, som nævnt, et billede af, at Israel

---

¹⁷⁶ Greene & Shain, "The Israelization of British Jewry", s. 853

¹⁷⁷ Arnheim, *Truet minoritet søger beskyttelse*, s. 139 og Bloch & Laura, *Danske Verdensreligioner – Jødedom*, s. 156.

hurtigt blev et centrum for danske jøders opmærksomhed. Dette åbner op for flere interessante perspektiver og muligheder for videre studier. Det er en oplagt mulighed at undersøge, hvordan fortællingen om Israel udviklede sig i årene efter specialets tidsperiode. I 1978 stiftedes nemlig den dansk-jødiske fredsbevægelse med navnet New Outlook. Foreningen hævder retten til at forholde sig kritisk til Israels førte politik og adskiller sig således fra den linje, der kendetegnede MT i statens første leveår, som vist i dette speciale.¹⁷⁸ Man kan med fordel undersøge om den kritiske røst fra New Outlook har udfordret grundfortællingen om Israel, som den tog sig ud blandt danske jøder med tilknytning til MT. På den måde kan der opnås en større forståelse for, hvordan uenighed om staten Israel opleves blandt danske jøder. Der er altså oplagte muligheder for videre studier efter dette speciale, som har vist hvordan staten Israel tidligt blev betydningsfuld for danske jøders identitet.

Summary

This thesis is concerned with the state of Israel's impact on Jewish identity in postwar Denmark. The creation of the state of Israel was a new situation for Danish Jews and world Jewry in general. Suddenly a state existed with most of the inhabitants being Jews. In historical research there has traditionally been given very little attention to Danish Jews in the period following World War II. Furthermore, there are only very little research dealing with Israel's importance to Danish Jews. In the thesis I therefore investigate the narrative that was constructed regarding the state of Israel among the Danish Jews after World War II, and the influence of this narrative on Jewish identity in Denmark. In the thesis I am concerned with narratives as they exist in social contexts and how they shape and construct identities.

The empirical subject of investigation in this thesis concerns Jews associated with Mosaisk Trossamfund (Mosaic Faith Society). The research thus concentrates on articles and debates published by contemporary Danish Jews in the *Jødisk Samfund* (Jewish Society), which was Mosaisk Trossamfund's magazine.

The analysis exposes that there can be identified two recurrent and vital themes in the narrative about Israel among Danish Jews. The first theme represents Israel as "a safe haven" for homeless Jews. The way Israel was represented in *Jødisk Samfund* shows, that Danish Jews

---

¹⁷⁸ Bloch & Laura, *Danske verdensreligioner – Jødedom*, s. 214.

was expected to support and contribute financially to the state's establishment, and later, wellbeing. Even though Israel was represented as Danish Jew's responsibility it was never represented as a new homeland for Danish Jews. The second recurrent theme in the narrative about Israel is a story of pride. The Jews living in Israel was represented in an idealistic and glorifying way. This second theme of the narrative indicates that the achievements made by Israeli Jews resulted in a new – prouder – self-perception among Danish Jews. The Jews of Israel disproved antisemitic stereotypes.

Based on this analysis I can thereby conclude that a narrative of Israel among Danish Jews was constructed in the post-war period and in this narrative the state of Israel quickly established itself as a center for Danish-Jewish attention. Through the creation of these narratives Mosaisk Trossamfund was an active part in constructing the relationship between Danish Jews and Israel.

Litteraturliste:

Arnheim, Arthur. "Det dansk-jødiske samfund. Som etnisk minoritet og som religions-samfund." *Israel info*. Tilgået 3. april 2020: <https://www.citationmachine.net/chicago/cite-a-website/manual>.

Arnheim, Arthur. *Truet Minoritet Søger Beskyttelse, Jødernes Historie I Danmark*. University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences 498. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2015.

Arnheim, Arthur, and Levitan, Dov. *Politik, Diplomati Og Den Hjælpende Hånd, Danmark Og Oprettelsen Af Staten Israel*. Kbh: Museum Tusulanums Forlag, 2011.

Aviv, Caryn, and Shneer, David. *New Jews, the End of the Jewish Diaspora*. New York: New York University Press, 2005.

Bak, Sofie Lene. *Da Krigen Var Forbi, De Danske Jøders Hjemkomst Efter Besættelsen*. København: Gyldendal, 2012.

Bak, Sofie Lene. *Ikke noget at tale om : danske jøders krigsoplevelser 1943-1945*. 1. udgave. Kbh: Dansk Jødisk Museum, 2010.

Bak, Sofie Lene. *Studier I Dansk Antisemitisme 1930-1945, Brydninger I Den Nationale Selvføståelse*. Kbh.: Institut for Historie, Københavns Universitet, 2003.

Bach, Tine. *Mellem drøm og dilemma, Dansk zionisme 100 år, jubilæumsskrift i anledning af dansk zionismes 100-års jubilæum*. Kbh: Dansk zionistforbund, 2003.

Banke, Cecilie Felicia Stokholm, & Dansk Jødisk Museum. *En Indvandringshistorie, Jøder I Danmark I 400 år*. 1. Udgave ed. Kbh.: Dansk Jødisk Museum, 2018: s. 68-129.

Banke, Cecilie Felicia Stokholm & Jerichow Anders (red.), *Holocaust og civilsamfundets reaktion*, Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2013.

Baron, Ilan Zvi. *Obligation in Exile, the Jewish Diaspora, Israel and Critique*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2015.

Ben-Moshe, Danny. "The New Anti-Semitism, Jewish Identity and the Question of Zionism" in Ben-Moshe, Danny & Segev, Zohar (ed.) *Israel, the Diaspora and Jewish Identity*, Brighton: Sussex Academic Press, 2007, s. 9-29.

Berger, Peter L., and Thomas. Luckmann. *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Doubleday, 1967.

Berry, Mike & Philo, Greg, *Israel and Palestine: Competing Histories*, London: Pluto Press, 2006.

Bloch, Sarah & Laura, Heidi. *Danske verdensreligioner - jødedom* Kbh: Gyldendal, 2009.

Blüdnikow, Bent. "Jødefejden Er Et Blodigt Og Overset Kapitel." *Berlingske*, 1. september, 2019:
<https://www.berlingske.dk/aok/joedefejden-er-et-blodigt-og-overset-kapitel-i-danmarkshistorien-den-passer>.

Bruner, Jerome. *Acts of Meaning*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1990.

Bruner, Jerome S. *The Culture of Education* Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1996.

Buckser, Andrew. *After the Rescue, Jewish Identity and Community in Contemporary Denmark*. Contemporary Anthropology of Religion. New York: Palgrave Macmillan, 2003.

Cambridge Dictionary. "Diaspora", dictionary.cambridge.org, tilgået d. 26. maj 2020:
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/diaspora>

Cohen, Robin. *Global Diasporas. An introduction*. 2nd ed, London: Routledge, 2008.

Cohen, Steven, and Ari Kelman. "Thinking About Distancing from Israel." *Contemporary Jewry* 30, no. 2 (October 2010): s. 287-296.

Davis, Julie. "The Toxic Backstory to the Charge That Jews Have a Dual Loyalty", *The New York Times*, 21. august 2019. Tilgået d. 20. november 2019: <https://www.nytimes.com/2019/08/21/us/politics/jews-disloyal-trump.html>

Dencik, Lars. "Hur formas identiteter i ett föränderligt samhälle?" I Emilsson, Ann & Lilja, Svend (red.) *Lokala identiteter – historia, nutid, framtid*. Högskolen i Gävle-Sandviken.

Det Jødiske Samfund i Danmark. "Medlemskab", *mosaiske.dk*, tilgået d. 4. maj 2020: <https://mosaiske.dk/om-djs/medlemsskab/>

Espersen, Søren. *Israels Selvstændighedskrig - Og De Danske Frivillige*. Højbjerg: Hovedland, 2007.

Fellman, Gordon. "Responding to the debate between Sasson, et al., and Cohen and Kelman". *Contemporary Jewry* (30), 2010, s. 2-3.

Gans, Chaim. *A Political Theory for the Jewish People : Three Zionist Narratives* New York, NY: Oxford University Press, 2016.

Greene, Toby, and Yossi Shain. "The Israelization of British Jewry: Balancing Between Home and Homeland." *The British Journal of Politics and International Relations* (18.4) 2016, s. 848–865.

Goldberg, Jill. "Oral Discourse and Education" in Hornberger, Nancy (eds.) *Encyclopedia of Language and Education*, New York: Springer US, 2008: s. 137-145.

Habib, Jasmin. *Israel, Diaspora, and the Routes of National Belonging*. Cultural Spaces. Toronto: University of Toronto Press, 2004: s. 1-268.

Halbwachs, Maurice. *La mémoire collective*, Paris: Presses Universitaires de France, 1950.

Horowitz, B. "Beyond Attachment: Widening the analytic focus about the American Jewish relationship to Israel". *Contemporary Jewry* 30(2–3), 2010: s. 241–246.

Jødisk Informations Center, "Jødiske flygtninge i Danmark" *joediskinfo.dk*
Tilgået d. 14. maj 2020: <https://joediskinfo.dk/artikler/jodiske-flygtninge-i-danmark>

Kaplan, Jonathan, "The Mass Migration of the 1950's. *The Jewish Agency for Israel*. Tilgået
d. 15. maj 2020: <http://archive.jewishagency.org/society-and-politics/content/36566>

Kochavi, Arieh J. "The Struggle Against Jewish Immigration to Palestine." *Middle Eastern Studies* 34, (no. 3) juli 1, 1998, s. 146–167.

Krasnik, Martin. *Fucking Jøde!* 1. Bogklubudgave, 1. Oplag ed. Kbh.: Gyldendals Bogklubber, 2014.

Kurland, Simon. *Kurland, En Jødisk Sportsmand I Krigs- Og Efterkrigstid*. University of Southern Denmark Studies in History and Social Sciences 389. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2010.

Laura, Heidi. "Dansk jødisk historie". *Det Jødiske Samfund i Danmark*. Tilgået 13. november 2019. <https://mosaiske.dk/jodisk-historie-i-danmark/>

Lausten, Martin Schwarz. *Jøder Og Kristne I Danmark, Fra Middelalderen Til Nyere Tid*. København: Anis, 2012.

Lausten, Martin Schwarz. *Jødesympati Og Jødehad I Folkekirken, Forholdet Mellem Kristne Og Jøder I Danmark Fra Begyndelsen Af Det 20. århundrede Til 1948*. København: Anis, 2007.

Laqueur. Walther, *A History of Zionism*, London: Tauris Parke Paperbacks, 2003.

List, Johan. *HK4 – Specialeforberedende opgave*, Saxo Institutet, Københavns Universitet, 2019.

Lexner, Bent & Jacobsen, Brian. "Hvem er jøde?". *Religion.dk.*, 26. september 2019. Tilgået d. 20. november 2019: <https://www.religion.dk/j%C3%B8dedom/2005-03-08/hvem-er-j%C3%B8de>

Matzen, Jeppe. *Israels historie om holocaust*. København: Akademisk, 2002.

Melchior, Bent. "De danske jøder i det 20. århundrede". I Selskabet for dansk jødisk historie, *Indenfor Murene. Jødisk liv i Danmark 1684-1984*. København: C.A. Reitzels Forlag, 1984, s. 349-373.

Melchior, Poul. "Minoritet i Danmark eller majoritet i Israel?" i Goldstein, Henri (red.) *Til et folk de alle høre. Den jødiske minoritet i Danmark*, KBH: Gyldendal, 2005, s. 109-122.

Nexø, Sniff A. & Koch, Lene "Diskursanalyse – et særligt blik på verden" *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab*, redigeret af Lene Koch og Signild Vallgård, København: Munksgaard, 2003: s. 69-90.

Nilsson, Kirsten. *De gemte børn: beretninger fra anden verdenskrig*. Kbh: Gyldendal, 2012.

Novick, Peter. *The Holocaust in American Life*. Boston, Mass: Houghton Mifflin, 2000.

Pundik, Herbert. *Det Er Ikke Nok at Overleve, Erindringer*. 3. Oplag ed. Kbh.: Gyldendal, 2005.

Safran, William. "Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return." *Diaspora : a Journal of Transnational Studies* 1.1 (1991): 83–99.

Salitach, Heidi. *En Plads i Verden: En Kvalitativ Analyse Af Tilhørsforhold Og Strategier for Bosættelse Blandt Herboende Somaliere*. N.p., 2003.

Schweid, Eliezer. "The Rejection of the Diaspora in Zionist Thought: Two Approaches" in Reinhartz & Shapira, *Essential Papers on Jewish Studies*. New York: New York University Press, 1996.

Shimoni, Gideon. *The Zionist Ideology*. Tauber Institute for the Study of European Jewry Series 21. Waltham, Mass.: Brandeis University Press, 1995.

Tabory, Ephraim. "Attachment to Israel and Jewish Identity: An Assessment of an Assessment." *Contemporary Jewry* 30, no. 2 (October 2010), s. 191–197.

Tal, Alon. *Pollution in a Promised Land An Environmental History of Israel*, Berkeley: University of California Press, 2002.

Thing, Morten. "Bøger Om Jødisk Historie I Danmark De Sidste 15 år." *Nordisk Judaistik* 27, no. 1, 2016.

Warring, Anette. "Erindring og historiebrug. Introduktion til et forskningsfelt" *Tidsskrift for Historie*, nr. 2. 2011: s. 6-35

Warring, Anette. "Kollektiv erindring – et brugbart begreb? *Minerva, et Maanedsskrift*, Det Humanistiske Fakultetsbibliotek, 2015: s. 5-19.

Zipperstein, Steven. *Elusive Prophet: Ahad Ha'am and the Origins of Zionism*. London: Peter Halban, 1993.

Kildemateriale:

Bonde-Henriksen, Henrik. *Palæstina - Jødernes land*. Linderholm, 1947.

Bonde Henriksen, Henrik. "Pokerspillet om Palæstina", *Jødisk Samfund*, november 1948, (nr. 11), s. 9-11.

Fridiger, Max. "Et Led i Genopbygningsarbejdet", *Jødisk Samfund*, (marts 1946, nr. 1), s. 5.

Hartvig, Magna. "Tanker under Vaabenhvilen", *Jødisk Samfund*, august 1948 (nr. 8), s. 4-5.

____ "Et brev om Zionismen og Assimilation", *Jødisk Samfund*, september 1948 (nr. 9), s. 8

____ "Israel og indvandrere", *Jødisk Samfund*, februar 1949 (nr. 2), s. 16-17.

Kofod-Hansen, Mogens. "Arabernes Palæstina – og jødernes", *Jødisk Samfund*, november 1947 (nr. 6), s. 14.

Lebovic, Markus. "Udtoget af Ægypten", *Jødisk Samfund*, april 1946 (nr. 4), s. 1.

Margolinsky, Julius. "Mange opgaver og store vanskeligheder", december 1949, nr. (12), s. 6-7.

Melchior, Markus. "Introduktion", *Jødisk Samfund*, marts 1946 (nr. 1), s. 1 & 5.

_____ "Et par borgerlige Ord", *Jødisk Samfund* juli 1946 (nr. 8), s. 1.

_____ "Palæstina", *Jødisk Samfund*, august 1946 (nr. 9), s. 7.

_____ "Assimilation", *Jødisk Samfund*, oktober 1946 (nr. 11), s. 3-4.

_____ "Ret og Uret i Palæstina", *Jødisk Samfund* oktober 1946 (nr. 11), s. 6-7

_____ "Zionisme og Flygtninge", *Jødisk Samfund* december 1946 (nr. 13), s. 4-6.

_____ "Kampen er ofrene værd", *Jødisk Samfund*, august 1948 (nr. 1), s. 4.

_____ "Israel og Danmark", *Jødisk Samfund*, september 1948 (nr. 9), s. 1.

Melchior, Werner David, "Træk af Israels økonomise krise", *Jødisk Samfund*, oktober 1949 (nr. 10), s. 10-11.

Meyer, Torben. "Bonde-Henriksens Palæstinabog", *Jødisk Samfund* 1947 december (nr. 7), s. 5

_____ "Israels Triumf", *Jødisk Samfund*, februar 1949 (nr. 2), s. 3.

P. "Livremmen må spændes mere ind", *Jødisk Samfund*, juli 1949 (nr. 7), s. 16

Schwarz, Abi. "K.K.L.'s Opgaver i den nærmeste Fremtid", *Jødisk Samfund* (nr. 3) april 1946, s. 7.

Sprung, "David Gurion." *Jødisk Samfund*, februar 1947 (nr. 2), s. 20.

Valentin, Hugo. *Problemet Palæstina*, Gyldendal, 1947.

- Warburg, Erik. "I Anledning af Indsamlingen", *Jødisk Samfund* juni 1948 (nr. 6), s. 4.

Artikler uden forfatter:

- "Af tvang og i frihed", *Jødisk Samfund*, maj 1950 (nr. 5), s. 3.
- "Delingen – en Chance?", *Jødisk Samfund*, februar 1947 (nr. 2), s. 1.

- "En sejr og dens konsekvenser" *Jødisk Samfund*, november 1948, (nr. 11), s. 3.
- "Hvad gemmer fremtiden?", *Jødisk Samfund*, september 1950 (nr. 9), s. 3.
- "I marginen", *Jødisk Samfund*, november 1950 (nr. 11), s. 33.
- "Indvandring og udvandring", *Jødisk Samfund*, december 1950, nr. 12, s. 3.
- "Interview med Bella Katzenstein", *Jødisk Samfund* januar 1948, (nr. 1), s. 22.
- "Israel har lånt 100 mill. Dollars", *Jødisk Samfund* marts 1949, nr. 3, s. 14.
- "Israel i billeder", *Jødisk Samfund*, oktober 1948 (nr. 10.), s. 13.
- "Jeg venter fred", *Jødisk Samfund*, januar 1949 (nr. 1), s. 12-13.
- Forside, *Jødisk Samfund*, april 1949 (nr. 4), s. 1.
- Forside, *Jødisk Samfund*, juli 1949 (nr. 7), s. 1.
- "Lidt snak om den blå", *Jødisk Samfund* januar 1947 (nr. 1), s. 23.
- "Keren Kajemeth Lejisrael, *Jødisk Samfund* marts 1946 (nr. 1), s. 6.
- "Keren Kajemeth Lejisrael, *Jødisk Samfund* marts 1946 (nr. 2), s. 7.
- "Nationalitet og Zionisme", *Jødisk Samfund*, marts 1948 (nr. 3), s. 4.
- "Nu er Landet vort", *Jødisk Samfund*, december 1947 (nr. 7), s. 3.
- "Religionen i Israel", *Jødisk Samfund*, maj 1949 (nr. 5), s. 6-7.
- "Palæstina", *Jødisk Samfund* maj 1946 (nr. 6), s. 5
- "Palæstina og Krigen", *Jødisk Samfund* maj 1948 (nr. 5), s. 1.

- "Professor Weizmann for Undersøgelseskommisionen", *Jødisk Samfund* april 1946 (nr. 4), s. 1.
- "Stor Bolignød i Israel", *Bornholms Avis og Amtstidende*, 4. februar, s. 5.
- "Vort største Nytaarsønske", *Jødisk Samfund*, september 1947 (nr. 4), s. 3.